Tunna chu a
Mawhhlung chin

TUMNA CHU A HLAWHTLING THIN

by

James Dokhûma.

Published by
The Social Education Wing,
Education Department, Mizoram.
1976

Puitlin thlenga ziak leh chhiar thiam lo kan la awm fo mai hi Sorkâr chuan a ngaimawh êm êm a. Tichuan Social Education Wing hmangin, puitling ziak leh chhiar thiam lo tân zirna a buatsaih a. Kum tin mi ṭhahnem tâwk takin ziak leh chhiar an thiam phah ṭhîn. Amaherawhchu hriat sa leh thiam sa pawh hi theihnghilh leh mai theih a nih avângin inhmanna zuina leh chhiar zui ṭhin tûr lehkhabu neih chu thil ṭûl tak a lo ni a. Chutiang pawimawhzia leh ṭangkai si zia chu hriain Social Education Wing chuan hêng a hnuaia mite hi a buatsaih a. A hmangtuten an ṭangkaipui ngei pawh beisei a ni.

(1) Khawkîl Bunghuai — by Dârhlîra
(2) Khawfîng Chahlai — by R. Zuala
(3) Tumna chu a hlawhtling ṭhin — by James Dokhûma
(4) Ṭhalai Nun — by Vânlalnghâka.

J. Lalduhawma
State Social Education Officer
Mizoram.

(James Dokhûma)

Pu J. Lalduhawma, State Social Education Officer min sâwmna angin he lebkhabu tê tak tê hi ka han buatsaih chûk chûk a. Keia kâr min sâwm ta chu lâwm hle mah ila, insit takin a ṭhahnem ngaihna chu ka belhchhah vena kawng a ni dah law maw, tiin ka han ziak thla ve ri rawk a. Tlâkkuakna mual mual a awm mahna le.

Tin, kan ramah hian Sakhaw thu lam ziakna chu chhiar tûr kan nei ve ta fu a. Mahse kawng danga hma kan sâwnna tûr lam erawhchu kan la tlachham hle thung. Chuvângin a chhiat a ṭhat chu thu dang ni se, hetia chhiar tûr a lo pun phah ngawt pawh thil lua nia ka hriat avângin a tipuitlingtu Social Education Wing lakah ka lâwmthu awm sela. Tin, kan ram mipuite tân pawh ram hmasâwnna hlawhtling tak a nih theih nân, a ṭha lai pawm tum râna lo bih ngun tûrin ka ngên a che u.

A bu ziaktu.

ȚHEN I

LAN I

(Lianchhînga chu chhûngkaw khawsa thei tak fapa a ni a; mahse a têt laia an duat khawloh avângin skul a kal duh tlat lo mai a; a lian tulh tulh a, a zak leh tawh si a. A lo tlangvâl pawh chuan a la thiam ta chuang hauh lo va. Mahse mi awmthei chhûng an nih avângin incheina a nei hle a; a châng phei chuan sût (Suit)-a induangin nghawngawrh nên te pawh a intlawhtlawn hle țhîn a ni. Țumkhat chu a sût-in a inchei a, Pari a rîm a, nghawngawrh nên a țhu vûng a, sikret a zu a, a vâp a pen darh chhuk chhuk a. Pâri nên chauh an awm dûn a; Pari chuan la a hlûm a.)

PARI : U Chhînga, naktûk engnge thawh i tum ang? I awm leh mai mai dâwn em ni?

CHHINGA : Ka la hre lo, favâng lai ngang hi a ni a, peih chuan le thawh tûr chu a tam mai. (Chutia a sawi lai chuan pitar pakhat hi lehkhathawn keng hian a lo lût a).

PARI : Ka ni, lo lêng țawh. Engnge i duh? Lehkhathawn i hmu e lo?

PITAR : Hei lehkha hi mi han chhiar sak teh u. Mâma lehkha a ni châwk ang a, chhiartîr tûr ka hmuh zawh hauh loh chu maw le!

Mâma hian lo chhuahte hi a sawi a, a lo haw dâwn tawh em ni?

PARI : Kha, u Chhînga kha chhiartîr rawh. Kei zawng ka chhiar thiam lo êm mai. U Chhîng, kha, han chhiar sak teh.

CHHINGA : *(Nula kianga 'ka chhiar thiam lo' tih chu a zak si a, nghawngawrh nên a induang ve zuah si a. Phuahchawpa a chhiar ngawt mai loh chuan chhuanlam dang han siamna hman a awm tawh si lo. A han phuahchawp ta ri rawk a).*

"Ka pa,

"In lehkha ka lo hmu a, kei pawh ka dam zêl e. Lo chhuah ka duh hle a. Mahse bel min pe hlauh mai a. Bel khat ka kai ve ta a. Bel kai hlima rawn chhuah chu ka inthlahrung deuh va. Mas dâwnah ka lo chhuak mai ang e.

Dam takin i fapa,
Saia."

Ka pi, hei a lâwmawm khawp alâwm, fapa bel kai i nei ta reng mai le.

PARI: Saia chu a va han lâwmpui awm êm! Ka ni, in lâwm dâwn lâwm ni? Kan zaikhâwm ang chu maw le.

PITAR: Lâwm e a, Keini akâra fate'n bel han hmu chu, kan pa khawilo kal lo thleng sela. Chu khawnge Pàrte, chanchin lâwmawm tak kan hriat tâk chu, ka zu haw var teh ang.

(*Lehkha chu a la a, a chhuak leh ta a.*)

Puanzâr a inkhâr nghâl a.

LAN II

(*Chu mi ni la la chuan Saia bel kai chuan khawchhûng a thang chhuak a. Atûk zânah chuan Saia nute chuan Saia bel kai chu lawm an tum a. Kurtai leh bawnghnute an lei a. Saia ṭhenrualte chu an sâwm a. An lawm zân, zanriah eikham chuan Saia ṭhianpa ber Ramthanga chu Saia te inah chuan a lo kal a*).

RAMA: Khawnge ka nu, Saia lehkha chu, ka han chhiar ve teh ang, a lâwmawm êm mai a, chhiar ve rêng rêng ka duh e.

SAIA NU (*PITAR*): (*An pa hnênah*). Han pe rawh, ipte chhe bânah khân ka dah kha. (*Saia pa chuan a pe a*).

RAMA: (*A han chhiar a, Saia bel kai thu a awm tâk si loh avâng chuan a ngaih ṭha lo chuan a han chhiar nawn leh a. Chutih lai chuan nula, tlangvâl ṭhenkhat chu ṭingṭang nên an lo lût ṭan tawh a.*) **Ka nu, Saia bel kai thu a vâ han awm si lo ve! Ka han chhiar nawn mah ang e aw :**

Ka pa,

Ka dam zêl e. Hmâna ka sawi tawh ang **khân hei** lo **chhuah ka tum ta a, tûn thla** ni 15 leh ni 20 inkâr khian **kan** vêng **ka rawn thlen theih ka beisei, ka** lo chhuak dâwn tho va, thu dang **ka sawi lo mai ang e.**

Dam ula,

I fapa,

Saia......tih

chauh a nih si maw le. Tunge lehkha hi in chhiartîr a?

SAIA NU: Thanpâri te inah Chhînga ka chhiartîr chiah chu a nih kha! Khawnge, a dang a la awm ve nge maw ni ka han zawng leh teh ang (*a ti a, ipte chhia chu a han dap leh ngial a; mahse a hmu zo ta chuang si lo va*). Kha ngei kha chu a ni maw le, Chhînga chhiar chu. (*Lo lût hmasa nula leh tlangvâl chu an nui hak a*).

RAMA: Tu Chhînga maw i chhiartîr? (*Saia nu chuan*, "Ele, Lianchhînga) Khai—khai—khai......Lianchhînga 'na A AW B pawh hre lo pui chuan! Khawiah va chhiar hrep suh; nula kianga lehkha chhiar thiam lo nih a duh lovin a phuahchawp kual mai mai a nih chu, a va han zahthlâk êm!

SAIA PA: A va han zia lo tak êm! Lianchhînga chuan lehkha a chhiar thiam lo tih pawh chu i la hre lo emaw ni le?

SAIA NU: Kei pitarin engnge ka hriat ang ni?

SAIA PA: Buangbârin thil lah chu kan lo ti laklawh tawh si a, mahse kan lêngkhâwm tho mai a ni ang chu, chuti lo zawng mi kan tihrilhai lutuk ang e. Mahse Rama, nakinah thil awm dân chu i lo hrilh dâwn nia aw.

(*Mi chu an rawn pung khâwm zêl a. Ţingţang nên an zai hap hap a. Chu mi zâna an kalkhawm chhan Saia bel kai chungchâng chu Lianchhînga lehkha chhiar thiam lo inzêpin a phuahchawp mai mai a nihzia chu nula leh tlangvâl kal hmasate chuan an ţhiante lo lût thar zêl chu an hrilh ru zêl a. An nui var var hlawm a. Chu mi zân chuan Lianchhînga pawh chu inthiam lo*

takin, inchei zuar chung chuan a lo lût ve a. A ngaih dan chuan a lehkhathawn phuahchawp kha a lo dik tak tak a nih dawn hi a ti rilru a, chuvanga tel ngam chauh chu a ni zawk a. Nula leh tlangvalte chuan Chhînga chu an mitsîr a, an nui rah rah hlawm a. Zai a han tawp a. Rama chu a ding ta a.)

RAMA : Hei zânina kan kal khâwmna chhan Saia bel kai lâwm tûra lo kalte chungah hian thupha chawi a ţûl a. Saian bel a kai emaw kan tih kha a lehkha kan han chhiar chiâng a, a lo la kai lo deuh va, mahse a kai ţêp kan ring a. Kan lehkha lo en chiang lovin, ţhil kan lo tih palh dêr a ni. (*Chutia a sawi lai chuan Lianchhînga chu a lo kimki a, a kapkar a bih tlat mai a.*) Min ngaidam ang che u. Mahse hlim takin kan lêngkhâwm tho dâwn nia, tlâwm rawn ngai ta sa sa, (*a ti a. Chu mi zan chuan an tlingtla ta tho va. Rama ţhut veleh chuan Lianchhînga chu chhak fe hian a chhuak ta vang vang a. Chu thu chuan kar lovah khua a deng chhuak leh nghal a. Lianchhînga lehkha thiam loh chu a mualphovin a thang chhe hle a. Hun rei fe chhûng phei chu khawlai pawh a lên ngam loh phah ta nghe nghe a ni.*)

(*Chhînga chhuah hnu lawkah hian zai sela, zai tawp chuang lovin puanzâr khar tûr a ni.*)

LAN III

(*Khaw ţhenawmah chuan inkhawmpui a awm a. Lianchhînga pawh chu a kal ve a. Mikhual nula an tam hle mai a; chung mikhual nulaho chuan Chhînga chu an hmelhriat hle a. Ani lah chu sût-in a induang a. kawlawm pathum lai a pai lang tuar mai bawk a. Inkhawm dawn hnaih lam chuan nula pali lai nên an panga-in an inkawm tlang a, nulaho chuan lehkhathawn ziakah an tir ta tlat mai a.*)

NULA I : U Chhîng, lehkhathawn min han ziak sak lawk teh, inkhâwm hmain i la ziak zo hman ang.

CHHINGA : Kan ziak hman tawh lo vang. Lehkhapuan pawh ka neih loh hi.

NULA I : Ka nei alâwm, ka Pathian Lehkhabu kârah ka dah kha maw le. Khawnge (*a Pathian Lehkhabu kara lehkhapuan chu a la a.*) kha, mi han ziak sak lawk teh khawngaihin.

CHHINGA : Ho mai mai, in tlangvâl lehkhathawn ka ziak sâk duh lo che u. Duh leh nangmahni'n ziak ula ti nia.

NULA II : Tlangvâl lehkha tûr awzâwng a ni lo. Ni se chu kan ziahtîr lo tawp ang che. Kan thawn tûr ber kan ziahtir duh dâwn che em ni? (*tih pah chuan a chhîng sak a, a ṭhiante chu nui titih tian a kiai khum a.*)

CHHINGA : Pen tui pawh ka nei lo, nichhinah ka hmang zo vek. Hman theih a ni rih lo. (*Chutia a tih veleh chuan nula pakhat chuan Chhînga pen pai chu a phawi sak thut a, a han ziak chhin a, a tui chu a lo awm si a.*)

NULA II : Hei a tui chu a awm reng alâwm, han thai sak lawk a nih chu, inkhâwm kan tlai ang. (*tih pah chuan Chhînga kut leh pen leh lehkha chu a hmehbel ta chawt chawt a. Nulaho lah chu an phûrin an bengchheng khawp mai a, an nui tlawrh tlawrh hlawm a.*

CHHINGA : A nih khawnge ka han ziak ang e, ziak chhan han la a che u.

NULA III : Hei hi ziak chhan mai rawh (*tih pahin ziaklohbu pan hi hi a pe a. Ziak tûr chuan a han intintuah a, a thawte chu a a phut phut mai a, a rawmawl a pharh a, a han inhru a. Thingpem chungah chuan ziak tûr chuan a han tin ve ngial a. Nulaho chuan an bawr laih mai a.*)

CHHINGA : Engtinnge a bul kan ṭan dâwn?

NULA : Ka ni duh tak, tiin ṭan phawt mai rawh. (*Chhînga chuan han tin to to va, a kawlawm chu a chhîn a, ding chung chuan pai tum a.*)

NULA III : Khawnge i kal dâwn le? Ziak rêng rêng la a nih chu thawn haw tûr an remchâng êm mai (*tih pah chuan a kawlawm ch a pawhthlûk sak a, kawih ṭhut a tum a.)*

CHHINGA : Ka va inthiar lawk dâwn a nia, ka va chhuak law ang a, ti khân min lo nghâk r'u *(a ti a, a pen chu a hnutchhiah a inthiar tûr chuan a chhuak ta daih mai a.)*

NULA : *(A lo lut leh har tak deuh avûng chuan tukverhah a thlir a, hla taka Chhînga kal chu a va hmu ta a.)* A haw daih nih saw; a tih dânah khân lehkha a ziak thiam lo a ni ngat an duh leh a pen hi i neih sak daih ang.

NULA II : Awi a ti mak! Thiam lo hmêl a put loh tehlul nê pente cnu a pai ve ang ṭhût si a, ka hmuh tirh phei chuan kei ch High School Zirtîrtu hial tûrah asin ka lo ngaih.

(Puanzar an khar a.)

LAN IV

(Notice Board-a hriattirna intûr thlir vûng vûng chungi Chhînga chu a ding a. A inchei ve zuar a. Chutih lai chuan Captain (Vai) pakhat leh sipai pahnih hi an lo kal a. Chhînga chu a rawn din chilh a.)

SIPAI : E, ka pu, nangmah Capten sap-in be duh maw le, kal raw

CHHINGA : (*Hlauthawng takin a hawi hu hu a.*) Ka kal ang maw (*Kal a tum a.*)

SIPAI : Kal lo bang. Capten Sâp duh maw le. Mi ko rawh (*tih pah chuan sipai chuan Chhînga kal tûr chu a dawm ding a*).

CAPTAIN : (*A note bu aṭang chuan lehkha, hming ziak tlar awm hi a han pharh a. Sipai hnênah chuan*) Jitna idhar nam hai, da baji mera pas ana.

SIPAI : *Captain kuta lehkha chu a la a, Chhînga hma zawna chuan a han pharh a.* Heta mi hring awm maw, zawng zawngin dâ sâwmah Sâp nênah ho rawh, rang takin tûnah. (*Sipai-ho chu a*

la ding a. Chhînga chuan lehkha chu a keng a, a kal ta a. An enzui reng a, puanzar pahnihna an hlim nghâl a. Chhînga chu a phei ta a.)

CHHINGA : (*Lehkha a chhiar thiam si loh avang chuan a mang a ang hle mai a. Lehkha chu a han let vel ṭhin a, a hawi a hawi mai a. Zawite hian*) Lehkha thiam loh chu a va han pawi tak êm! (*Tichuan a kal liam a, mi tumah a zawh ngam si loh avângin a rin zawng zawng chu dar sawma Captain Sap hnêna kal tûr chuan a hrilh ta ngawt a.*)

LAN V

(*Captain hmaah chuan mi sawm an ding a, hming a han lam ta dan dan a, mahse a tua mah chu dik aram a awm ta si lo va. Captain chuan thinrim takin a hawtir leh ta a. Puanzâr pahnihna a inhlim nghâl a. Chhînga a lo awm a, anniho chu an kal phei a. A hrilh sual zinga Buanga chuan.*)

BUANGA : Chhînga, engahnge Sâp hnêna kal tûra min hrilh ngawt le? Hming ziakna a pe che a ni lo'm ni? Pakhat mah i mi hrilhte dik rêng rêng awm lo, hna ṭhulhin kan han kal a, i tidik lo hle a ni. (*Thinrim deuh takin a ti a.*)

HLEIA : I mâwl êm mai, khawnge a hming ziakna pêk che chu (*Chhînga chuan a ipte a[ang chuan a phawrh a. Hleia chu a pe a, a han en a.*) Hei, nichina a lamte chiah vek kha an nih hi. I chhiar thiam lo a nih leh mi dang pawh chhiartîr mai tûr alâwm; chîng tawh rêng rêng suh.

CHHÎNGA : Min ngaidam teh u, sipaiho ka hlau si a, mi dang tirh tûr ka hre si lo va, mi an thlîr zui reng si avângin ka tihngaihna hre lovin khatiang khân ka ti ta rawk mai a nih kha.

BUANGA : Sipaite chu pawngpaw hlauh tûr a ni hlei nêm. An tirh dâwn che pawhin i chhiar thiam lo a nih leh 'ka thiam lo' tih mai tûr alâwm. Tûn thleng thlenga lehkha pawh i la chhiar thiam loh ni.

HMINGA : I lehkha thiam loh chu i mualphopui zing ta hle a ni hi. Thiam lo nih i hreh si, thiam loh na nâ nâ chuan thiam nihte tal hi hreh lo la, i mualpho lo vang. Tûn hnuah chuan ching tawh ngai lo.

(*Puanzar a inkhâr*)

LAN VI

(*Lianchhinga leh Rama an thu dûn a.*)

CHHINGA : Kan thu dang alai chuan Rama, kei chu lehkha thiam loh hi hrehawm ka ti êm mai, i hriat angin ka mualphopui zing tâ êm a, han zir leh ngaihna hi min hriatpui mial lâwm maw ni le

RAMA : Dâwn lâwm ni, i peih phawt chuan kei pawhin ka zirti ang che. Lênte pawh kan lên tlai phah deuh ang a, tin, lêng lovin zir zânte pawh kan nei mai ta lâwng.

CHHINGA : Han zir leh pawh ka zak deuh tlat alâwm maw le.

RAMA : Zak lo ve. Thiam loh avânga mualpho fo mai hi a zahthlâk zâwk daih ngai. (*Chutih lai tak chuan Hminga chu lehkha kengin a lo lut a.*) E, Hminga, eng lehkha nge i ken?

HMINGA : Hei kan S.E.O. lehkha a lo thleng a. Puitling ziak leh chhiar thiam lo tana zirna sikul a rang thei ang bera hawng tûra min rawn hrilhna alâwm maw le.

RAMA : Kan lo titi lai tak thil a nih chu nghe nghe a. Engtikin tan tûr nge a rawn tih?

HMINGA : A rang thei ang ber a ni mai, kan inpeih chhuah hun hun a ni mai ang a, hei hming ka khawn zêl a. Chhinga hetah a awm tih ka hria a, a duh ve nge ve lo ka rawn zâwt dâwn a, ka lo kal a ni. Chhinga, i duh ve ang chu ti raw?

CHHINGA : Duh teh rêng e a. Min teih ve phal a thu a ni ang chu. (*Hminga chuan Chhinga hming chu a ziak ve ta a.*)

LAN VII

(Chhîngan lehkhathawn a ziak thiam tawh a, ama ziak chu a han chhiar ri a, a hlim hle a. Lehkhathawn hi a duh ang anga ziak mai tùr à ni. A chhiar zawh chuan.)

CHHINGA : Tumna nge nge chuan kori a lo tu e, Zir lo ila chuan ka la thiam âwm tawp si lo va. Tûnah zawng ka mualpho fo bîk tawh lo vang. Social Education Department hi chu ka tân chuan pâwl ṭangkai ber a nih hi. Zak chung chunga ka han zir leh chu ka va inchhîr lo tak êm ! Tumna nge nge a hlawhtling ṭhîn !

(Puanzar a in zâr ruai ruai a. 'Thil hlawhtling nghal mah suh se, bei la bei nawn rawh' tih châng khàt kha chhùnglam aṭangin an lo sawi rual a.

ṬHEN II

LAN I

(Puanzâr a inhlîm a, Laldâwla feh chu a lo hâwng a.)

A NU : Dâwla kha i lehkha a lo thleng a, i lukham hnuaiah khân ka zeh tâk kha.

DAWLA : (*A insil sawk sawk â, a chhiar thiam loh avângin a pu ṭapa Thangkùnga chhiar tîr tûrin a kal a, puanzâr pahnihna a inhlîm nghâl a.*) Hei, Kûnga, ka lehkha hi han chiar lawk teh.

Puanzâr pahnihna a inhlîm nghâl a.

KUNGA : (*Ngawi rengin a han chhiar hmasa a, a nui ta tat tat a, a chhiar rîk hma chuan.*) Aizâwl-a i zu awmlai khân nula i nei a ni maw ? Hei a ruah loh thu a rawn hrilh che a nih hi.

DAWLA : (*A tûm hmak a, a chhiar pawh nghâk lo chuan lehkha chu a pawtthla a, lungawi lo taka chhuah pah chuan*) Ho mai mai. Ka ni teuh lo êm mai ! Chutiang engmah a awm lo.

LAN II

(Tapchhakah chuan Dawla chu a nu leh pa nên an ţhu hova.)

DAWLA: Ka nu leh ka pa in lo â lutuk hi a pawi teh zawng a nih hi. Lehkha mi zirtir nachâng rêng rêng lo hrelo che u. Inchhirin tâwpin tai a nei lo vang.

A PA: Lehkha zir a ţûl hlei nêm, eng chen pawh zir ula, ei leh bâr bâk duh in nei chuang lo vang. Hetia mi sin leh fên ang in fên theih tho hi chuan engnge mihring nih chhûngin ţûl dang a awm leh tawh chuang hlei nêm.

DAWLA: A va han ni hlei lo, silhfên leh ei leh bâr neih chauh hi rualawh lohna a ni hlei nêm. Lehkha kawi khat pawh kan hriat loh avângin zah lohna tûrah kan zak zing êm! Nizânah ka lehkhathawn lo thlengte pawh kha kan chhiar thiam loh avângin hre lo tûr ţha zawngin an hriat phah a. Chanchinbu ni se chhiar ve châk êm êm mah ila ţhiante chhiar ngaithlain kan dâk doh doh mai a, kan thawk anga ka tlân bosan daih mai tûr che u a nia.

A NU: Pawiti mah la in zir lo zo tawh si a, ti hian taima takin hna hi thawk sauh sauh la, rual zawng i awt bîk lo vang.

DAWLA: Rualawh loh te chu sawi teh suh. Rual kan awt a, heti hi kan nih hi. Silhfên leh buh leh bâl neih chauh hi rual awh lohna a ni hlei nêm. Sorkâr hna chu sawi loh mahni hming fahran pawh ziak thiam lo tân chuan rual pawh kan pâwl ngam hlei nêm. Sikul kal ka ngên ngawih ngawih pawhin in phal lo va. Zirtîrtute min hrem hlauh vângringawttin awmhmunah ei leh bârin min pâwng duat a. Nikhua kan han hriat ve chinah a lo tlai tawh si a, nu leh pa â lutuk neih zawng kan rethei hle zawng a nih hi.

A PA: Â te zawng min ti chai suh, ka âtin kha leh chen kha lai upa ka ni lo vang e. Thuamhnaw ni se mi ta aia ţha i inbelh, i mamawh apiang kan lam sak thei zêl bawk che a. Kei pawhin kawi khat pawh ka thiam hlei nêm, tu'n min hmusit tâk bîk

pawh ka hre lo ve. Rilru-a thu a ni ngai, lehkha thiam inti fê fê ka aia â kạ hmu tam êm mai. *(a ti ngòh ngoh va)*

A NU : I lehkha chuan eng thu nge a sawi a, Dâwlte ?

DAWLA : Engpawh, engpawh ; in la hre mai ang. Thangte, lehkha pawh han thawn dâwn ila, mahni'n ziak thiam si lo, mi lehkha hmu ila, chhiar thiam bawk si lo. Kan thurûk zawng zawng kan tlângau pûi hi a ni ringawt zêl mai a. Lehkha min lo zirtir lo hi chu a pawi teh zawng a nih hi.

LAN III

(Nula rîmin Dâwla leh Rova leh Sânga chu an lo ṭhu a, nula chuan la a dînlek a.)

ROVA : Tak-a-na Dâwla, i ṭhianpa Rema a lo chhuak dâwn è lo ? B. A, a zova, rawn chhuah a tum a, Dâwla'n lehkha pawh a hmu tih ang reng ka va hre em ?

(Dâwla'n a chhan hma chuan.)

SANGA : Rema-te hi aw, an retheih ve ṭhin tehlul nên ? B. A, an zo chu a ni mai dâwn a, pa rilru nei chu kâr lovah heti leh mai bik a. Rei lo teah 'Ka pu' kan ti mai dâwn emaw a ni âwm si a, rawtṭuai leh tumbû mai maia châwmah zawng kan tluk lo teh zawng a nih hi !

(A inlêng tlangvâlte chu hlim hmêl taka melh kual chungin) Lehkha-in zir zir a ngai hlei nêm ti rawh U Dâwl ? Eng chen pawh zir mah se chaw tho a nia an duh ang ni. Kei zawng lehkha zir hi ka ngaisâng chuang hlei nêm. Keini pawh Hai Sikulah kan kal a, kan hai kan hai ve tho alâwm. *(tih pah chuan a nui har har a.)*

DAWLA : Hei Rema lehkha chu ka ak reng asîn. Rova nang han chhiar teh. *(tih pah chuan a han phawrh a. Aizâwl aṭanga nula lehkha kha a han phawrh a, Rova chu a pe a.)*

ROVA : *(Ngawi rengin a han bih a, mahse Dâwla chuan, 'Han chhiar rî la maw le,' a tih si avângin a han chhiar ri ta a.)*

Dear Dâwla,

Ĩ dam ṭhîn ang chu maw ? Hei ka ruak lo ṭân ta a, min tiam ang khân ... (*chu mi thleng chuan a chhiar hman chauh va.*)

DAWLA : Khawi chhiar lo vang. Khatiang dâwt mai mai. He nula hian mi tihmualpho a tum leh lutuk a. (*tih pah chuan lehkha chu a pawtthla a, Mawii leh a ṭhiante chu an nui ta ham ham a. Dâwla chu a zak hle a.*)

MAWII : Tlangvâl emaw kan ti che a, pathlawi lo zu ni reng chia maw le. U Dâwl. I ti-huau ang aw. Kei mo puan ka hauh a nia. Pailaia nu chu a hmêl kan va han hmu ve châk ve !

SANGA : Zânin zet chu vâl kan chiang tlâng a ni lâwm ni ? Khawnge Dâwla, chêng han sik chhuak teh, kurtai sêr khat na nâ nâ chu chawi i phu a ni. Nau zû kan in tûr a ni ti rawh Mawii.

MAWII : Lutuk, khawi u Dâwl, ka nu Bêli ten an ngah mai, keiman ka va la ang e, ka nu, nang ṭhingpui lo lum rawh.

ROVA : Zânin bâk, khawpui ri pasarih thusawi zêp tlat tûr kha a puang a ni ringawt alâwm ! (*Chutia Dâwla an dem fiam lai chuan naupang pakhat hi a lo lût a, chanchin bu a rawn keng a.*

NAUPANG : Ka u Mawite, hei in chanchin bu (*a ti a, a chhuak leh ta mai a.*)

MAWII : Kan lâwm e, (*Chanchin bu chu Sângan a la a, chhiar a tum a.*) U Sâng chhiar bîk teh suh, kha aia ngaihthlâk nawm zâwk chanchin kan hria alâwm maw le. (*Dâwla chu ṭhrilhhai êma a hriat avângin.*)

ROVA : Mawia, han chhiar teh, kha laiṭin kha la phei la.

SANGA : A nih lo ngaithla r'u ka han chhiar ang e. Mahse lehkha chhiar hi ka thiam lo êm mai a, min lo nuih hauh suh ang che u. (*Khât tak chuan a han chhiar ta bauh bauh a.*)

PUITLING ZAN SIKUL

Sawkial Edusatiawn Deparment (Social Education Department) in mi tupawh ziak leh chhiar thiam lote tân zânah zirna a kawng a, zir man engmah chawi a ngai lo vang, an zirna atâna ṭùl tûr chu Sorkârin a tum sak vek ang.

FAI IEAR PALAN (Five Year Plan)

Kawng tinrênga hmasâwnna a awm theih nân Sorkâr chuan kum nga zêl bithliaha thiltih puitlin tûr a ruahman a. Chûng chu tihlawhtling tûrin hêngte hi a huap bîk ang :—

1. *Kawmusatiawn (Communication)*
2. *Edusatiawn (Education)*
3. *Akrikalture (Agriculture)*
4. *Medisal (Medical)*

Sâp ṭawng a tam êm mai, ka chhiar thiam lo. Dah ang, duh leh naktûk lama chhiarah. Mawii, kha dah rawh, titî sawina a dâl e. *(Chutia a la sawi lai mêk chuan tlângau a rawn au va.)*

TLANGAU : Khaih......Khaih....Khaih !!! naktûk zîng chaw ei hmain V/C President inah kawng laih man lâk ṭheuh tûr.

(Puanzar a inkhar a.)

LAN IV

(Puanzâr a inhawng a, V/C Secretary chu dawhkân chhawpin a ṭhu a, ziakna lehkhabu, ziakna leh tangka (note) têl a in chhawp a. A kiangah V/C President a ding a, tangka la tûrin an bial laih a.)

V/C. PRESIDENT : Hming ziaknaah khân in pate hminga ziak ni mah se a la apiang khân mahni hming ziak zêl tûr a ni a.

(Dâwla chu pawisa la tûrin nula pakhat nên an ding dûn a. V/C. Secretary chuan Dâwla pa, Hrangburha chu a han lam a, Dâwla chuan 'Awm' a ti a, dawhkân bulah chuan a phei a, hming ziakna tûr chuan a kawlawm pai chu a han lek chhuak a, ziak ve a han tum a.)

DAWLA : Tûkin chu kuhvakhâwr ka rụi a, ka kut a khûr tlat mai ka ti, ka ziak thei hauh lo mai. Kut zung nem in phal mai lo maw ?

V/C SECRETARY : Phal teh rêng e. Dâwla te hi kuhvakhâwr ruia mawi lo che u, i ziak thiam lo a ni lek lo maw ? Khawnge i kut zungpui chu. (*tih pah chuan Dawla kut chu a la a, a kawlawm tui chu a tât a, a nem sak a. Chutih lai chuan Rova leh Mawii chuan an lo nuih dan var var a.*)

(*Chutih lai vêk chuan an bialtu Gram Sevak chu a rawn zîng thlen a. V/C. President-te chuan chibai an bûk a, pawisa la chu an la ţîn lo bawk a, rei lote kawmna an nei nghâl a.*)

GRAM SEVAK : (*Chair-ah a ţhu a.*) Remthanga hẹ mi khua a ni lo'm ni kha ? (*Ni e ; an lo ti a.*) B. A. ţha takin a zo va, Social Education Department-ah hna a hmu nghâl nghe nghe kha maw le ! A nu leh pate pawhin an la hre lo vang. S. E. O. an ti a, chu chu Social Education Organiser tihna a ni a ; an hna ber chụ ziak leh chhiar thiam lo thiamtîrte, tin, hei tûn laia hnam ţing zâwkte tih dâna chêt dân mawi leh puipun nikhua chânga nungchang put dân tûr ţha leh hmeichhe tân pawh nu khawsak ţha leh kut themthiamna lamte a, thil tinrêng a ni mai. Hetia kan hmuha nunphung mawi leh mihring intodelhna, khawtlâng changtlunna chi hrang hrang hi a ni ber a. Chûng chu tipuitling tûr chuan kan tih theih bâk tam tak a awm a. Chûng chu Sorkârin an tihpuitlin sak dâwn che u a ni ber a. A, Pu Rema in vênga mi ngei a ţang dâwn alâwm, engkim a la hrilh vek ang che u. Ziak leh chhiar thiam lote tân pawh sikulte a la rawn hawn sak ang che u a. Y. M. A. lamte pawhin theihtâwp in lo chhuahpui dâwn nia. Y. M. A. an pawimawh viau ang.

LAN V

Mawii tẹ inah chuan Rova leh Sânga an lêng a, Mawii chuan lehkha a zial sak a.)

ROVA : Mawii, naktûk zân chu kan kal ve dâwn lâwm ni ?

SANGA : Khawiah maw ?

ROVA : Kan vêngah hian nangmah chauhvin emaw i awm chu aw !! Remthanga a lo haw a ; a B. A. pass leh a hna hmuh Y. M. A.-in an lâwm dâwn a, an sawi huai huai kha ; khitah a ṭhianpa Dâwla te inah zânriah eikham veleh nula leh tlangvâl zawng zawng kal ṭheuh tûr an tih kha.

MAWII : Awi kei zawng, Rema hi a fel ka ti êm mai, ti ila nang ni chu a la tluk lo deuh mai che u pawh a. A nu leh a pa a ni fakawm ka tih chu. Amân a lo zir chu ni bawk mah se a nu leh a pa hian an tum êm mai a, an retheih phah bawk a. Mahse tûnah zawng a rah an seng dâwn ta a nih hi.

SANGA : A ṭhianpa Dâwla nên chuan lehkha an inthiam hleih teh e ! Pakhatin B. A. a pass a, a ni lah chu A AW fêl (fail) pawh a tling phâk si lo va. Dâwla hi chuan a ṭhianpa chu a pha ta lo ngei mai.

ROVA : Dâwla zir loh pawh a ni lo, a nu leh a pa an demawm zaw ber mai. A zir châk tehlul nên, an inti mi ṭha a, a sikul kal an phal lo kawi vêl maw le. Lal upa emaw kan nih reng dâwn an ti a, a teuh si lo va. Khingtiang awm theihn han zirtîr na se chuan, amah fapa mal a ni leh nghâl a, a harsat loh tehlul nên.

MAWII : U Ro, hmân zâna U Dâwlan a lehkhathawn a chhiartîr che kha i phuahchawp nge a tak tak em ni ?

ROVA : Tak tak ni e. A mik a mak a hriat loh luat avâng khân Rema lehkha emaw a ti ni ngei tûr a ni a. Kei pawhin Rema lehkha a hmu tih chu ka hria a. Chhiar rawh min tih tâk si-ah kha chuan ka han chhiar ve mai maw le, a zia lo ngawt mai ; a zak leh lutuk a.

MAWII : Ngawi teh u, ziak leh chhiar thiam lo hi kan vêngah hian kan la tam âwm viau a nia. Duhi te pawh sâwn an lo la thiam lo reng a. Han ti ta mai mai ila, tûn Chawlhni kan in-

khâwm pawh kan ṭhu dûn a, lehkhabu ken zâwng pawh a lo la hre lo ve bawk niin, ka ris ang rêng a lo ni lo. Hla bu leh Pathian Lehkhabute hi a inkhâwm apiangin a keng ve bawk si a.

SANGA : Thiam teuh nang. Nula dang pawh an la tam maw le, khawnge ka'n chhiar teh mah ang. Nula-ah chuan, chu : Duhi chu ni se, Laltawii, Zaikhûmi, Thanhmingi, Chalkimi pawh khuan a thiam ngût emaw ni ? (*Mawi chuan,* 'A thiam chang chang,' *a lo ti a*) Tlangvâl erawhchu thiam lo tawp A AW B pawh hre lo chu Dâwla chu a ni ang a, U Nghênga, Vânrikhûma leh saw, pêm thar tlangvâl saw, Rina, an tia maw ni ? ('Chunga pawh' *Rovan a lo ti a.*)

LAN VI

(Dâwla te inah chuan Rema lâwm turin Y. M. A. nula tlangvâl an kalkhâwm a, Rema chu a sût (suit)-in a inchei a, nghâwngawrh a awrh a. A kiangah chuan Y. M. A. Branch President chu kawrchung hain a ṭhu bawk a. Ṭingṭang nên an zai hap hap a. Zai sawhah.)

CHAIRMAN : Aw le, ṭan zai kan rêl dâwn tawh ang a. Zânte a rei loh nân kan ṭan nghâl ang a. Hei, zânina kan kal khâwm chhan chu kan hriat ṭheuh angin kan Y. M. A. member 'Pu' zawng kan ti duh bîk lo vang a, kan ṭhian Remthangan B. A. ṭha takin a pass a, kan khua a chawimawi êm êm a. Chu bâkah chawp leh chilhin hna ṭha tak mai a han chelh zui leh nghâl a. Chu a hna chu thawk ni pah fâwmin hei min hlaltu a han ni leh nghâl a. Kan vânnei tak meuh meuh tih kan inhre tûr a ni a. Chu a hna chu engnge ni an tih kha ? Ka lam thiam zâwng pawh a ni lo. (*Remthanga chuan ring deuh lauh hian*) Social Education Organiser (*a lo ti a*) Nia, chu kan hria ang a. Amah pawh thusawi atân kan ko dâwn a Mahse chu mi hma chuan kan zavaia aiawhin nula, Liani...zaiah kan sâwm ang a ; chu mi hnuah kan Branch Treasurer-in kan inkhâwmna Pathian hnênah min hlan sak sela. Tûnah hla pakhat min sak sak tûrin nula Liani chu i sâwm rih ang. *(A zai a, a zai zawh chuan ṭawngṭaina)*

Hei hi chu ṭawngṭai tak tak lovin Chairman in Second hnih lek han rial sela ding leh ngh ,l mai se.)

CHAIRMAN : Aw le, tûnah Tv. Remi chu thusawi tûrin i sâwm ang u. Hun ren hauh lovin, kan zînga sa ı i âwm a tih tih han sawi teh se. Ngun takin i lo ngaithla ang u.

REMTHANGA : Pu Chairman leh Y M A. thian duh tak te u,

Ka phu lohvin hetia Y.M A. in kei-·-kâr min lâwmpuina inkhâwm min neihpui hi ka lâwm tak meuh meuh va. Nangmahni leh Pathian zâra B. A. te pass thei leh sorkâr hnate kan han chelh ve tâkah chuan in zîngah sawi tûr ka ngah hle a. Mahse thute hi kan la sawi tam loh êm avângin nangmahni rilrua awm ang pawn kan sawi thiam dâwn lo va, pawi ka ti hle. Aw le, hetia hma ka hmuh veleh hian ka rilrua awm hmasa ber chu kan vêng hi engtinnge ka tih changkâng ang? tih hi a ni. Chuvângin kan vêng lam bia tu nih ka chuh var a. Min lo duhsak a, engemaw chen chu tling lo takin kan inbial ve dâwn a ni ta a. Tûna ka hna hi ka sawi duh ber a ni a. Vântlâng zirna ti mai ila, nitin sikula lût ve thei lote hi lehkha lamah leh nun dân thuah engtinnge kan tih changkân ang, tih hi a ni. Kan vêngah hian puitling ziak leh chhiar pawh thiam lo kan la awm nual tih kan hai lo va. Chûngte chu kan hna hmasa ber tûr an ni ang a. Chu mi zirtîrna nei tûr chuan Y.M.A. hi kan pawimawh hle dâwn a ni. Y.M.A.-in ziak leh chhiar thiam lo hming in la khâwm ang a, zir duh lo pawh zir îr tur hrâ n hrâm tûr a ni a. A duh lote pawh hian an duh lo tak tak ni lovin an zah vâng a ni châwk a ni. Zir hi thil zahthlâk a ni lo. Thiam loh na na na chu kan zir tûr a ni a. Chutiang zir tûr chuan heta ka awm chhûng ngei hian Y.M.A.-in an hming la khâwm ula, kan buatsaih nghâl dâwn nia. Aw le, ding chunga thu sawi hi ka thiam lo êm mai a. Chu chu tâwk mai teh se, thu chungin zawh duh in neih leh min rawn zâwt dâwn nia, ka lâwm e.

(Kut an bêng ve bawk a, mahse tlêmtein an bêng a,)

CHAIRMAN : Aw le, a lâwmawm ngawt mai. Kan vêng pawhin

kan châ̦ngkân phah ngei ang. Tûnah fiamthu thawh tûrin Ruma kan sâwm ang a, khawngaihin a thil thiam han entîr teh se.

(Mahse namên lawin Ruma chu a ṭang a, a kai tawk an awm a, chutih lai chuan leh lamah sang tih hriat fihrin hian an lo vawih leh kurh kurh ṭhîn a, an nui hluah hluah a.)

CHAIRMAN : Aw le, tûnah thu inchhâng *(a ṭawng sual chu lawmin mipui an nui dur dur a. A ṭhenin châng an tum a)* awh, thu zawh tûr nei chuan han zâwt ula. *(Ṭawng hriat theih lohkhawpa an bengchhen avangin dawhkânin a khâwng ri a)*

ROVA : Puitling zân sikul chu hawn lo ni ta se a zirtîrtu chuan engzâtnge a hlawh ang ?

REMA : *(Ṭhu chungin)* Hlawh tak tak a awm lo vang. An thiamtîr dân azirin lâwmman pêk an ni ang

ROVA : A nih zirna hmanruate ?

REMA : Hmanrua pawh tam a la ngai lo vang a, mahse hêng chawk te, leh a ṭûl ṭûl chu sorkârin a tum vek dâwn a ni.

DAWLA : Pawl ruk thlenga zirna a awm ang em ?

REMA : Chuti lam kawng chu a ni lo va, ziak leh chhiar an thiam hnuah chuan hêng chanchinbu chi hrang hrangte an chhiar zêl atân sorkârin a lâk sak ang a ; tin, chanchin hrang hrang thlen khâwmna in a ni ber ang chu, Information Centre an ti a, chutah chuan lehkhabu chi hrang hrangte dah a ni ang a, chûng chanchinbute nên chuan, tin, inkhêlna chi hrang hrang hêng Carrom Board, Draught Board, leh thil dang eng engemaw a pe a ng a, chu chu Y.M.A. hian enkawl thei se chu kan duh ber a. Ṭin, chu mi in sakna intuituahna tûr pawh chuan sorkâr chuan a sâng têlin tangka a pe thei a. Mahse a sakna a nih loh chu, an sak hun a an chawhmeh siamna tûr a ni zâwk ang. A sakna pawh engnge, mi an pûr chuan Department dangin an pe thei tho alâwm. Tin, Dawla zawh ang khân

miin an thiam na na na chuan ni tin sikul kan nei a, an thiam ang zêlin chu chu sikulah chuan an zawm zêl thei ang chu.

CHAIRMAN : Rema a ṭawng hah bawk a, hahchhawlh nân tûnah nula zai thiam Tluangi thung i han sâwm teh ang.

(Namên lovin a ṭang a. A kianga tlangvâlte chuan an hin kai leh ngial a, mahse a duh dêr lo mai a. Chu mi lai chuan an bengchheng leh hle mai a. Chutin an rîk le-la lai chuan tlângau a rawn au va, hmanhmawh thlaphâng râwl tak mai hian)

TLANGAU : Khaih ! Khaih ! Khaih ! Ruma pa thingzaih a tla a, a zâwn tûrin Bûngmual lamah kal vek tûr a ni. *(An ngaithla ṭhup a, chu veleh nula leh tlangvâl zawng zawng chu an tho sung sung a ; bengchheng awm hauh lovin an chhuak ṭai ta duak a.)*

(Puanzâr a inkhâr a)

LAN VII

(Rema te inah chuan Rema leh Y.M.A. President chu an inkâwm a.)

REMA : Kan vêng chu tu khaw hriat loh amênin kan va la mâwl êm ve aw ! Nizân kan inkhâwmte lam k'an, zaia han sâwm leh namêa lovin an ṭang a ; fiamthu thawh tûra sâwm leh an ṭang bawk a ; a leh lamah lah chuan insûm nachâng hre miah lovin an lo bengchheng bawk si a. I thu han sawi sual te kha chin tâwk nei lêk lovin an nuih a. Sang lui tih hriat fahrana lo vawih tâwk lah bo lo. Zir tûr kan va la ngah tak êm !

Y.M.A. PRESIDENT : A ni ngawt ! asin, a mangang [illegible] tak a nia, mikhual awm zân phei chuan kan zahpuiawm lehzual a. Miak ina inkhâwm laia nula ṭhelr't lo ṭhial ṭûlh ṭûlh tâwk kan awm ; tlangvâl ni se bân nghâk zo awm hek suh i ; mo lawm zân-te mawlh hian a sin kan bawraw ni ! Mahse kawng khatah fak-awmna deuh mai kan nei a. Hetiang vânduaina leh chhiat ni ṭhat niah hian kan tlâwmngai êm êm mai thung a. Nizânte k'hân tlângau au zawh hma khân tam tak kha chu an tlân liam h an asin. He mi kawngah hi chuan ka insit lo ngawt mai. Mahse

hei pawh hi hetiang reng kan ni ang em? hriat lah ni suh.

REMA : Ka ti asin. Kan vêng chu he mi kawngah chauh hi chuan ka infak ngawt mai. Kan College zirpuite hnênah p.wh ka sawi mawlh mawlh ṭhîn asin.

YMA PRESIDENT : A nih chu, Rema, puitling zân sikul chu kan kutah i dah dâwn em ni ang?

REMA : In inzuam dân athu le. Kan duh dân chuan Y M.A. hi nula leh tlangvâl fûn zo ber le: tlâ vmngai thei ber tûrah kan ngai che u a. Hlâwkna tak tak phei chu a awm hauh lo vang a. Mahse thiamna kha hlawknaah kan ngai tûr a ni a. Sorkâr ṭin mi ṭanpui hauh lo mah se Y.M.A. thuvawna 'Zoram hmasâwnna ngaihtuah' tih kha tihhlawhtlin kan tum a nih chuan Y M.A-in kan lo ṭenkawh chu a dik ang a.

YMA PRESIDENT : Aw le, tleihtîwp chhuah kan lo tum ang a kan kutah chuan han awm phawt mai seh, mahse ṭhenkhat zir duh si, mi nu, mi pa lo ni tawhte hi engtinnge maw ni ang le?

REMA : Zirtîr thei tûr chu in ni vek a, ziak leh chhiar chauh na na na; a harsa zual chu an in lamah a pan pawh in lo pan mai dâwn nia

YMA PRESIDENT : Aw le. Theihtâwp kan lo chhuah ang e.

LAN VIII

(*Lung nghêngin Blackboard an tung a, lalṭîn an chhî a; tlangvâl leh paho te, nula leh nuhote chuan A AW an lo chhiar ri ṭhup ṭhup a. An chhiar zawhah :—*)

ROVA : Dâwla, hei engnge ni? (*tiin S hi a kawk a, a han zawt a.*)

DAWLA : Esi Ti (*a han ti a, an nui leh khiah khiah ṭhîn a.*)

ROVA : (*An zînga putar pakhat chu*) Ka pu, hei hi nang? (*tiin D hi a han zâwt a.*

PUTAR : Ka hre hin hen lo ve, a puar ang pêng a.

(*An zînga pakhat chuan, 'In chunga an hman ang hi maw le,' a*

lo ti a.) Ele, Thilthek *(an nui leh dar dar a.)*

ROVA : A la ni lo deuh.

PUTAR : Rângva a ni teh poh a ni ang chu. *(Rova pawh chu a nuih a za kher mai a.)*

ROVA : Saw maw le, Hmun hlui tlângah pawh a tam saw....

PUTAR : Di emaw chu ni ?

ROVA : Dik. In chhinchhiah theih dân tûr chu a hming anpui lam chi in hriat ngheh tawh si aṭang hian vawn a awl bîk a.

Entîrnân : Z hi hming in chhinchhiah theih nân chuan 'I thiam ZET mai' tih aṭangte hian chhinchhiah a nuam a. Tin, a hmêl hi in mitthlaah chamtîr tum ula, puitling lungfing tawh tân chuan in thiam mai ang.

(Puanzâr a inkhâr a.)

LAN IX

ROVA : *(A ngai tein blackboard an lung a, laltin an chhi bawk a.)* Tûnah chuan A AW chu in hre chhuak tawh a. Sipel kan zir thung tawh ang. A hmasa berin Dâwla ka han zâwt teh ang. Ḥei hi i hming a ni a. *(Blackboard-ah chuan 'LALDAWLA' tiin a ziak a.)* Han sipel teh le, ka lo kâwk zêl ang e.

DAWLA : *(Rova chuan tiangin a kâwk a)* EL, A, EL, DI — .. .

ROVA : A ni lo deuh, EL, A, EL — LAL tih tûr a ni. Khai leh aw... ...

DAWLA : EL, A, EL - LALDAWLA ..... *(an nui tlawrh tlawrh a)*

ROVA : Tûnah chuan in thiam ta hle a. Zâninah chuan ka sawi ang a, in ziak dawn a ni. Ziak tûrin inpeih rawh u aw. Khai le, ngaithla teh u :—

'LEHKHA THIAM CHU HLO THLAWHPUI ATÂN PAWH A ṬHA' in zo tawh maw ? A dang :

'LEHKHA ZIRIN TLAI LUAT A NEI LO'

A dang leh aw :

'MAHNI ṬAWNGA ZIAK LEH CHHIAR THIAM LOH CHU............' in zo tawh em ? (*A han sawi nawn leh a.*) AT HLAWHNA A NI' Aw le, mahni ziak ṭheuh kha han chhiar teh u. (*An chhiar bauh bauh hlawm a.*) Zan dangah chuan lehkha thawn dân kan zir tawh ang.

(*Puanzâr a inkhâr ruai ruai a. 'Mizo fate u finna zawng ula' tih Zaipâwlin an sa a.*)

ṬHEN III

LAN I

(*Puanzâr a inhlîm a. Y.M.A. nula leh tlangvâlte chuan khual lian lo kal lawm nân cheraw kân te, salu lam te, khuallâm te leh an thiam zâwng hmân lai thil chi hrang hrang an entîr a. An thiam hle nghe nghe a.*)

LAN II

(*YMA te Cultural Society leh nula leh tlangvâl pâwl hrang hrangte chu a hova committee na an nei a.*)

HRIMA (*Chairman*) Hei, zânina kan inkoh khâwmna chhan chu, hmânnia kan mi liante lo zin tihhlim nâna kan hmân lai thil kan lo entîr kha Kohhranin a ngaimawh deuh a ni âwm a. Zânin hian Kohhran chuan Committee an nei dâwn ngei mai a. Min rawn ko thut pawh a ni mai thei a. Engtinnge min tih dâwn chu kan hre hauh lo nain keini hian engtinnge kan chhâng ang ? tih thuah kan inko khâwm a ni a. Engtinnge kan ngaih dân hlawm le ? (*A ṭhu ta a.*)

VANA : (*Ṭhu chungin*) A ho mai mai. Duh leh ngaimawh daih ang hmiang maw le. Engtinnge min tih chuan ang ?

RENGA : Pu Chairman, Vana sawi ang khân engtia mi tih ngaihna vak chu a awmin ka ring lo ve. Mahse chutia an lo ngaimawh tâkah si chuan ṭan dân thuhmuna kan ṭan tlân chu a ṭûl

alâwm. An ngaimawhna chhan pawh pi leh pute thil lo chîn ṭhin a nih vâng a ni mai a. Ngaih loh-lam sak mai tûr phei zawng a ni lo vang. Hrilhfiah kan tum tûr a ni ang a. Kohhran hlui rilru an la pu tihna a ni maw ka ti mai.

SIAMA : Hetiang thil hi Kohhran hruaitu upa lam hian an hmu mawh viau mai a. Kum 1963 lai vêl pawh khân Chapchâr Kût thu B'al Khâwmpuiah kan khel chiam tawh kha. Ram lo ṭhang zêl hian pi leh pute thil hi an rawn ngaisâng leh lo thei ṭhin lo va. Hnam fing apiangin an uar deuh deuh nghe nghe a. Sakhuana kan dâltîr a nih chuan engmah hi a ṭha a awm lo va. Mahse ram hmasâwnna kan ngaihtuah dâwn a nih chuan a zawng a zaa Kohhran mitmei vên sên chu a ni lo vang.

VANA : Pu Chairman, ka han sawi ve teh ang. Tûn lai thilah hetiang mai maite an la ngaimawh ang tih ngaihna rêng kan lo hre lo va. Hnam bian ro a nei ṭhîn a Chu chu sakhuanain an vawng thianghlim ṭhîn a ni zâwk a. Hmânlai kan thiltihte pawh kha kan pi leh pute ang. Pathian nung bo lo chu ni ila a thianghlim lo a ni mai a. Pi leh pute thil chîn ṭhin zawng zawng kha i din thar leh ang u, kan ti pawh a ni lo va. *(Chutia a sawi lai mêk chuan Kohhran hruaitu pakhatin a rawn ko va, an hmanhmawh deuh avângin Vâna thu sawi pawh chu zo hman lovin a ṭhu a, a chhuak leh nghâl ta mai a.)*

CHAIRMAN : Aw le, chutia an hmanhmawh deuh chuan i kal mai ang u hmiang. *(Puanzâr pahnihna a inhawng a, a chhûngah chuan Kohhran Committee chu an lo ṭhu khap a. Anniho chuan an va lût nghâl a, a hlawpin an ṭhu a.)*

KOHHRAN CHAIRMAN : *(A ding nghâl a.)* Aw le, ka rawn kohna chhan che u chu, hmânnia kan ram hruaitute an lo kal ṭuma in thil lo entîr kha Kohhran dânah khapna chiah awm lo mah se Kohhran mi leh sate tân chuan a mawi hlel deuh a ni lo'm ni kan ti deuh va. Chîn tam loh atân ni thei hrâm se tih thuah kan hun ko mai che u a ni a. A sawite pawh kan sawi tlâng a? *(A ṭhu ta a.)*

RENGA : A eng ber kha nge i ngaimawh chu ? (*Chairman chuan 'A vaiin' tiin a lo chhâng a*) Ka ngaih dân chuan inthawi leh Khuangchawi lam thilte a nih loh chuan kei chuan a pawina ka hre pha lo. Tin, entîrna thila ti mai kan ni a, zu leh sa nên ti te chu ni ila chuan a enga pawh a ni tûr a ni a. Kan hnam hi kan ṭhan sân zawh poh leh hetiang thil hi chu kan la ngaisâng deuh deuh dâwn a ni. Nangni'n ngai thiam lo mah ula boruak hian a keng rêng rêng.

UPA LAIA : A nih leh chu, pi leh pute thil lo chîn ṭhin chu i chîng uar deuh deuh ang u, i tihna a ni maw ? (*Rênga leh Siama an ding rual a, mahse Rênga chu a ṭhu leh ta a.*)

SIAMA : Pu Chairman, pi leh pute khawsak dân kha in dodâl dâwn a nih chuan nupui pasal kan inneih dâna kan man leh mual sem dân zawng zawngte hi hmâa lai thil a ni a, tûn thlengin kan la chhawm a. Tin, chu lovah mihring khawsak phung tam takah pawh kan la chhawm chho ta zêl a. Kristianna hian pawm chin a nei a, pawm loh chin pawh a nei ṭhin a. Hmân laia an sakhaw hman dânte erawh kha chu sakhua kan thlâk tawh avângin thiltih âwm a ni tawh lo vang a. Mahse hetiang khuallâm leh cheraw kânte ang hi chu ngaimawh chiah ka ruat lo tawp mai. Kan hnam a fin zawh poh leh kan timawi tulh tulh tûr a ni zâwk ang. Kan entawn ber sâpho hlei hlei khuan asin uar ni !

CHAIRMAN : Engpawh ni se kan ngaih thiam loh chu kan ngaih thiam lohvin kal se, hunin a la hril zêl ang a, hetiang thil hi zawng kan sawi fel chi a ni lo vang.

(*A tu ve ve mah inhmin lovin an ṭîn ta a. Puanzar a inkhâr a*)

LAN III

(Hmunpui Pastor Thanseia B. D. a lo zin a. Kohhran Upa-hote chuan inkhawm banah hla Bu leh Pathian Lehkhabu pawh dah lovin kawmna an nei a, an ṭhu kual pap a.)

UPA LALA : Pu Sei, kan Kohhran hian hetiang khuallâm leh Cherawkkante hi engtinnge maw a ngaih rêng le ?

PASTOR : (*Mei a ṭan a*) Ngaih dân hran Kohhran chuan a nei chuang lo. Khâwvêl hi am ṭhang zôl hian khawian pawh hetiang hi an uar theuh mai. Hnam hian Dân a nei ṭhîn a. Kristianna tingawt hi chuan Kohhran invawn dân bâk chu dân hran a nei lo va. Hetiang Hnam Dân hi chu khaptu ni lovin tithianghlimtu nih hi Kohhran hna pakhat a ni a. Mihringte hian chu kan Hnam Dân ṭheuh chu an sakhuana angzia zêlin an kalpui ṭhîn a. Hindu-ho chuan an Hindu sakhaw dân angin an Hnam Dân chu an hmang a, Juda-hote pawh hian an Juda Hnam Dân chu an sakhua angin an hmâng ve mai tûr a ni. Pi leh pute chuan an sakhua angin lo hmang tawh mah se keini chu Kristian kan ni miau mai a. Chuvângin kan hnam dân chu kan Kristianna anga kan i man leh mai tûr a ni ang.

UPA PAPUIA : Kohhran chuan a pâwmzam thiam vek tihna a ni ta ber em ni ?

PASTOR : Ni ber e. Mahse Kohhrana lâk luh tûr tihna a ni kher lo. Entîr nân Dân anga innei te chu Kohhranin thuneihna chin a nei a, man leh mual thu lamah erawh chuan a inrawlh hauh lo va, a ngaimawh hek lo ang hian Kohhran hian inrawlhna chin leh chin lo a nei tûr a ni a. Hêng hnam Dân vawn thuah te, hmân lai hla leh an serh leh sâng thleng pawh hian miin ṭhangthar te entîrna ang leh vawn ṭhatna thil mai atana a lo tih chu a suaina a awm lo vâng a. Mahse Kristianna tlânsan tûr tâwnga a zirtir a nih erawh chuan chu mi chinah chiah chuan Kohhran a inrawlh tûr a ni ang.

(Puanzar an khar a)

LAN IV

(Nula leh tlangval hruaituho chu an ṭhu khap a, an titi tlang a.)

SIAMA : Ngawi teh u, kan khawtlâng hmasâwn theih lohna ṭhatmawhbâwk hi nangni engnge ni in hriat ?

VANA : Kei chu, han puh bîk tûr chu ka hre chiah lo va, mahse hma kan sâwn chakna zâwk tûr lam nia ka hriat erawh chu: Kohhran leh V/C te, Y.M.A. leh nula leh tlangvâl pâwl rêngrêng hi indîp hauh lo leh inrem thiam takin khawtlâng tân thawkho thiam ila kan changkâng awl berin kei chuan ka ring.

RENGA : Chu chu a tlângpuiah chuan a dik a. Kan thawhho theih lohna chhan hi dap chhuah ṭûlin ka hria a. Hetia rual kan ban lohna chhan ber nia ka hriat tak chu kan mâwlna vâng ni berin ka hria. Kohhran ni se lehkha thiam lo awmkhâwm, V/C lah chuti bawk; a tu a te mah hian bengvâr kan tum lo va. Chanchin bu chhiar ngai awm hek suh i, ram danga lehkha zir awm hek suh i, tual chhûngah Lawr kan passi a, kan duh tâwk mai a. Hetiang chuan engtikah mah kan changkâng lo vang.

SIAMA : Tûn lai chhanah lehkha ber kan thiam loh zawngin eng ual kan ang lo vang. Politik kan beih ve lahin a sâng berin C.A. a thawk ve thei hrâm a. Kohhran lam ni se a kai sâng ber Kan Upa Hrima fapain Bookroom-a lehkhabu hralhtu a kai pha hrâm bawk a, a ngaihna a awm lo ve.

VANA : A nih chuti chu lo ni se, kan lo zir lo ze chu a ni a, engtinnge bengvârna kan chhar thar tâk ang le ? Nitin sikul kal lova kan inzir theih ang, kawng dap tûr a awm em ?

RENGA : Awm dâwn lo'm ni ? Mahse a hmasa berin V/C leh leh Kohhran Committee nên a hu-hova Committee-na nei phawt mai ila. Eng kawng pawh zawh dawn ila khawtlâng hruaitu kan ṭan tlân loh chuan kan chak tak tak chuang lo vang.

SIAMA : Chu chu a dik chiah a, mahse kan inkoh khâwm hma chuan kan thil tum chu fel taka kan duan chhuah vek a ngai ang. Vâna, nang han duang teh.

VANA : A ngaihna chu ka hre bîk lo hle mai a. Ti hian ti ta ila, Library siam ila, a hmun atân chuan kan V/C President dâwr ruak khu hawhsh dîl ta mai ila. Lehkhabu chuang kan neih ang ang khawn ila, a ziakna fel tak neiin, tin, chanchin bu a a thlâwna sem chhuah chi rêng rêng chu dîl ve ngawt mai ila. Tangka kan n.amawh ṭeuh av'ingin kan V/C-te hnênah lehkhabu leh chanchin bu man tûr inhlawhna dil bawk ila. Tin tual chhûng-ah thawhlâwm theih ang ang khawn bawk ila. Chu chu kan puitlin samna ber tûr niin ka ring.

(Puanzâr an zâr a.)

LAN V

(V/C–te Kohhran hruaitu leh Y.M.A. lam hotute chu an ṭhu khâwm tlang a.)

RENGA : (*A han ding chhuak a.*) Hei kan inkoh khâwmna chhan chu khawtlâng nula leh tlangvâlin rual kan awt a. Tûn ai ema hmasâwnna a awm law maw tih thua inko khâwm kan ni a. Tin, hmasâwn kan tum chuan khawtlâng nu leh pa kan ṭanho loh chuan a chak bawk dawn si lo va. A tu-a te mah indip hauh lova kan ṭan tlân theih nân leh kan thawhho theih nân thingpui se in pahin keinin kan han ko thla rawk che u a. Chuta kan thil tum dân chu tûnah Pu Van'n han chhiar se, i lo ngaithla teh ang.

VANA : Kan khawtlâng lan mâwlna êm êm leh kan hmasâwn theih lohna chhan chu khua kan hawi tawi vâng ni pakhat ah kan ngai a. Lehkha han zir leh rual lah kan nih avah si leh avâlgin tlêma kan changkân theihna tûrin tiin heti hian rawt na kan siam e :-

(1) Library din ila, lehkhabu kan neih ang ang thawhlâwm ila;

(2) Chu Libary in atân chuan kan V/C President dâwr hi kan han hual ngawt a ;

(3) Chanchin bu la ila, a duh duh chhiar atân Library-ah thleng khâwm se ;

(4) Chanchin bu man leh lehkhabu dang lei nân chuan kan V/C–ten pawisa hai chhuahna lam chu min ngaihtuah thei ang chu, kan ti ngawt a.

V/C PRESIDENT : In thil tum chu a ṭha ka tih zâwng tak a ni a. Ka dâwr pawh a rem lohna âwm ka hre lo va. Tin, pawisa hlawh chhuahna lam chu Development aṭanga kan grant hmuh hi kan hotute nên kan lo ngaihtuah ang e.

UPA PAPUIA : Chu Laibarary in tia maw ni chu tunge enkawl ang ?

RENGA : Y. M. A. te pawh an ni ang a, khawtlâng hotuten âwm an tih tihten an enkawl mai ang chu.

(V/C. President chuan ṭhu chungin, "Y. M. A. an âwm ber ang," a lo ti a)

V/C SECRETARY : Chutia kan nula leh tlangvâlten rual an awt a nih chuan kan ṭang tlâng vek tûr a ni ang a. Tunah inphatsan lovin, sorkârah pawh ṭanpuina awm thei.n ka ring a. Mahse chu ṭanpuina chu kan innghahna tûr a ni lo vang a, tlâwmngaihnain a bul kan ṭan ang a. Tlâwmngaihna vêka tihpuitlin kan tum ang a. Chuti lai kâra Sorkârin min ṭanpui a nih leh lâwm ila, nauten theihtâwp han chhuah teh u khai.

UPA HNEMA : Chutia thil in tumna chu a lâwmawm khawp mai a. Mahse mahni ngaihmawh zâwng-zâwng, kan khawlai ṭawp lutuk hi a ni ka mangan êm chu ni ! Hei hi kan nauten tih ngaihna in hre lo maw ? Kan bawlhhlawh paihna a hnai ta lu deuh êm mai !

SIAMA : Hei hi nula leh tlangvâlte'n kan tih tûrah ka han dah deuh ngawt a. Mahse nu leh paten min puih a ngai ang a. A rang thei ang bera vântlâng inkhâwmna kohva thil awmzia inhriih kan tum a, tuallai nungchang put dân tûr te, Biak Ina awm dân tûrte leh tûna kan thil tumte pawh chu a ni chawp zêl ang a.

V/O PRESIDENT : A nih chu, sawi tam a ngaih loh chu, nula tlangvâl chuan in peih phawt chuan theihtâwp kan lo chhuahpui ang che u, tangka hmuhna pawh a awm thei ang. Hall-te thleng pawhin ka lo ngaihtuah rilru asin.

(*Puanzâr a inkhâr a*)

(*Tichuan lehkhabu chuang an khawn ta sauh sauh vx, an vêngte sipai ṭang leh vâk chhuakte hnênahte kut an dawh a. V/O pawhin chêng sâng man kawng a laihtîr a. Chêng za riatin lehkhabu leh chanchinbu dang dang an la a. An hlawhtling thawkhat ta hle a. Tin, khawlai an phiat fai a, bawlhhlawh paihna bîk an siam a, hma an sâwn ta hle a.*

LAN VI

SIAMA : Vâna, nizân kan M. L. A. chu i han kâwm ve châwk ang a, engnge chanchin puak chhuah tûr a awm em ?

VANA : Kâwm ve nual e, kan tâna ṭangkai tûr vek a ni chungin beiseina ka neih zâwkna ber chu kan Library hawn hi a lâwm khawp mai a. Ṭanpui tlâk niin min hria a ni ber ang chu. Social Education Department lamah leh sorkârah rêng rêng theihtâwp ka rawn chhuah ang e, a tih kha maw le. Tûna kan tha sên tawh, tha sângsarih vêl leh chêng sâng hu vêl kan sên tawhte kan hrilh a. A lâwm âwm khawp mai. Han beih hrâm tâkah chuan kawng zawng a lo awm zêl e.

SIAMA : Tûnah pawh tûn hma ai chuan hma kan sâwn tawh khawp mai. Social Education-ho pawh chuan min la hre ve na meuh ang. Hmun tam takah pêk phua thawk chu a pui [illegible] an tih ka hre nghe nghe asin. (*Puanzar a inkhar a. 'Mizo [illegible] ni kan hmel a ṭha,' tih kha zaipâwlin an lo sa a.*)

ṬHEN IV

LAN I

(V/C President inah chuan pâwl zawng zawng hruaitu : Y. M. A., Kohhran (hrang hrang) hruaitu leh zirtîrtute an ṭhu khâwm a.)

V/C PRESIDENT : Zânina kan inkoh khâwmna chhan chu kan khawtlâng hrufualna lai ṭheuh nia kan hriat sawi tlâng a, chu lai chu hmasâwntîr dân ngaihtuah nghâl tûra inkhâwm kan ni a. Tûnah mahni ngaihmawh zâwng ṭheuh sawina hun chu hawng nghâl ila.

Y. M. A. HOTU : Sawi tûr chu tam hle mah se mi dang sawiah ka khêk ang a ; ka ngaihmawh zâwng ve chu kan khawtlâng tihthianghlimna lam hi kan hlamchhiah viau mai niin ka hria a. Hei hi engtinnge kan tih ang ? tih hi a ni. *V/C President chuan, 'V/C Secretary khân lo chhinchhiah zêl sela,' a lo ti a.)*

KOHHRAN HOTU : Kei chu kan khawlai nungchang hi a bawrawh ta êm mai a, hei hi a chhan pakhat nia ka hriat chu kan khawtlânga zu a tam vâng niin ka hria. Zu hi engtinnge kan tih ang ? Tin, kan nula leh tlangvâl nungchang hrim hrim pawh hi engtia tih tûr nge ni ta ang ?

ZIRTIRTU : Mahni ngaihmawh zâwng zâwng, hei ni tina naupang hrawn kan ni a, tûn lai naupang hi thunun an har ta hle mai a. Engemaw chenah zirtîrtutute thiam loh pawh a ni ang a, naupang an sualin thunun an har ta êm mai hi a ni !

V/C PRESIDENT : Aw le, chûng in sawite pawh chu a dik vek a. Chuti khawpa kan khawtlâng kan chak lohna chhan chu pâwl hruaitute leh keini V/C te ngei pawh hian kan tih tur kan tih loh vâng pawh a ni ve mai thei a. A pâwnga taka nu leh pa leh nula tlangvâlte mawhchhiat ngawt chi a ni lo lo vang. Tûnah kan Secretary chuan kan thupui deuh deuh chu han chhiar teh se :—

SECRETARY : (1) Y. M. A. lam aṭangin 'Khawtlâng tihthianghlim thu.'

(2) Kohhran lam aṭangin 'Zu tam lutuk leh nula tlangvâl nun khawlo siam ṭhatna.'

(3) Zirtîrtu lam ațangin-'Naupang thununna tha zâwk neih dân tûr.'

V/C. PRESIDENT : Aw le, tûnah chûng chu engtia tih nge ṭha ang. Kan ngaihtuah nghâl ang a. A hmasa berin a thu tlângpui indawt thân kan ngaihtuah ang a A sawitu indawtin, an sawi ṭheuh tha engtia tih tûr nge, ka ko nghâl mai ang e. Tûnah khaw-tlâng vawn thianghlimna lam kha Y. M. A. lamin han sawi teh se.

Y. M. A HOTU : Pu Chairman, khaw tihthianghlim hi thil harsa niin a lang lo va. Kan ṭum loh vânga tihthianghlim lo kan ni a ; thâwk khat ! i khân kan han ti a, mahse kan chak loh vâng pawh a ni ang a, kan ti hlei thei meuh lo va. Kan chak lohna chhan ber nia lang chu pakhatnaah chuan Chhûngkaw tin kan invawn loh vâng a ni a. A dawtah chuan rorêltu (*V/C*)-te nên kan ṭanrual loh vâng niin a lang leh a. Tin, Kohhran lam pawh pian thianghlimna leh faina hi Kristian nun a ni tih kan hre tâwk lo deuh emaw ni ṭhîn chu aw, ka ti a. Hêng kan khawlai leh kan tuikhurte kan tihthianghlim dâwn chuan chhungkaw tinin bawlhhlawh khâwlna nei ṭheuh ila, a paihna hmun siam ila, chutah chauh zêl chuan paih ni sela, Tin, in tin hian kan huam chhûng kan tih ṭheuh ; hei, hauh chin kan neih ṭheuh hi, kâr tin vawi khat tal phiah ni thî sela.

Chu bâkah vântlâng tawngpui leh khawlai hi chu Y. M A. lam pawhin kan lo tum ang a. Tuikhur lam erawh chu V/C-ten an thuneihna hmanga an siam ṭhat ngawt loh chuan Y. M. A. chuan tih ngaihna kan hre meuh tawh lo va. V/C-in an siam ṭhat tûnah erawh chuan a enkawl zui zêl chu kan tum thei ka ring. Tin, chûng ka rawn sawi tâk zawng zawng pawh chu nu leh paten ngaihsânna an neih chuan loh chuan an fate tha ringa ti tûr kan ni dâwn a, kan hlawhtling leh chuangin ka ring lo.

ZIRTIRTU : Tûna kan ngaihthlâk tâk kha a ni khawp mai. Keini pawhin kan sikul bawlhhlawh paihna leh êk in kan han siam thîn a. Naupang ringawt chu kan mithmuh lai chuan kan

thunun thei a. Mahse kan thu hi an nu leh paten min ngaihsânpuina an neih si loh avângin kan hmuh loh lai hian kan thu zawmna an nei chuang hauh lo mai a. An ute leh an nu leh pate ngei chu kan thu âwih lo:u an nih si chuan an thik lo thei lo va. Chuvângin a bul berah chuan nu leh paten kan zir a ngai hmasa ber mai a ni. Hei hi inzilhna leh inzirtîrna nei ṭha ila a ziaawm berin ka ring.

KOHHRAN UPA : Nichin khân Y. M. A. hotute khân min rawn hmer tel zauh khân ka hria a. Kristiante hian faina hi Kristian nun dân tûr a ni tih kan hriat a pawimawh hle rêng a. Mahse keini hi kan thuneihna a ṭawi êm mai a. Biak Inah hian han puang ve bawk ṭhîn mah ila an awih duh loh pawhin han tih zui leh ngaihna hi a awm tawh si lo va. Kan tân chuan tih ngaihna a vâng tawh ṭhîn êm a ni. Ngaihmawhah phei chuan kan nei ve hle maw le, mahse a ngaihna tak kan hre lo a ni.

ZIRTIRTU : Pu Chairman, kan upa sawi kha a dikna chen chu a awm ang a. Mahse khaw khata kan mi pawimawhte leh Kohhran hruaitute hi mi zawng zawng entawn in ni tih in inhriat a pawimawh êm êm a. Kohhran upate ngat phei hi mi tehna, a chhe lam ṭha lamah a sân êm avângin a sûlsutuah ṭang thei hrâm hrâm ula, mi dang zawng ai hian tihhmuhtu ṭha ber in nih chu ka ring.

Y. M. A. HOTU : Kan zirtîrtu sawi chu a dik khawp mai. A lan dânin kan ṭanrual a ngai niin a lang. Kan thu a rei loh nân rawtna ka han siam mai ang a : ṭha in ti emaw :

Tûnah hian kan khawtlâng nungchang enin engemaw chenah V/C ten an thuneihna an hman loh theih loh pawh a ngai mai thei a Chu chu ti tûrin V/C-te pawh in inhuam a pawimawh ang. Mahse thuneihna hi kan hman loh theih chhûng chu hman loh a ṭha ang a, in tin bawlhhlawh bâwm siam tûr te, a paihna hmun bîk leh vântlâng ram chin leh mi mal ram, an tihfai tûr chin siam ren chu Y. M. A-in kan lo tum ang a. Tin, kan la sawi loh, huan-thlai min chen chhiat sawktu rante hi kan khawlai tibawlhhlawhtu ber an ni a. He mi khuahkhirhna erawh

hi chu V/C thuneihna lamah dah ila. Tichuan, chûng ka sawite chu in tinah kan han ngên leh ang a, an ti nge ti lo tih pawh kan fiah leh bawk ang a. Chuti thu âwih lo fâlte erawhchu a bîka inzilhna pawh nei ila. Tin, tuikhur leh ran erawhchu V/C te kutah awm sela.

KOHHRAN UPA : Y. M. A. lami tlâwm an ngaih theih dâwn chuan duh thusâm a ni a. Amaherawhchu Y. M. A. chu kan thlah fâl leh chuan a chak chuang dâwn hauh lo va. Khawtlâng hruaitu zawng zawng kan ţan tlân chauhvin a hlawhtling dâwn tih kan hriat a pawimawh hle ang.

V/C PRESIDENT : Kan Upain a sawi chu a dik viau. Keini V/C lam pawhin a ţûl angin kan ti tûr a ni ang. Tin, Y. M. A. lam rawn rawt ang khân Tuikhur leh Ran khumhkhirh chu kan thuneihna hmangin kan kaih kim lo tum ang. Amaherawhchu a enkawl zuina chu kan Y. M. A lam bak khân lo vawng sela. anni kutkc ngah deuhvah. Dân bawhchhia chu kan hnênah rawn thlen mai sela, a ţûl angin kenin an chung thu kan lo ngaihtuah dâwn nia. Aw le, chu chu khawtlâng kan tihthianghlimna tûra kan tih tûr hmasa ri sela, thumah chu de ngah kal ve thung ila : Engnge ni kha ?

V/C SECRETARY : Zu chungchang leh nula leh tlang âl run siamţhat thu.

V/C PRESIDENT : Aw le, he thil hi chîl harsa deuh mai a ni a. Engemaw kawngah chuan Zu ai thenkhatte tan chuan an ei zawnna a lo ni ang reng si. Mahse kan nula leh tlangvâl nungchang tikhawlotu ber pawh chu a ni si a. Kan Kohhran upate khân in rawn sawi a ni bawk a, engtin tih nge ţha ang ? Kohhran ngaih dân i zâwt hmasa teh ang.

KOHHRAN UPA : Kohhran tân chuan kan hmelhna lian ber pakhat a ni a. Dân ang tak phei chuan zu a inhnamhnawihna nei chu hnawh chhuah tûr an ni a. Chu dân chu kengkawhin zu in chu dân ang chuan han hrem zêl mah ila zu a tlêm chuang si lo va ; dân chhûnga awm kan tlêm deuh hret tihna a ni chauh mai a.

Mi an han elsên lehte emaw a ni zui leh nghal nên, keini chuan a tihreh dân kan hre lo a ni ber e. Mahse a hriate in awm chuan Kohhran chuan kan ṭanpui châk khawp mai. Zu hi kan tihreh phawt chan kan nula leh tlangvâl nungchang pawh chu a ṭha zui mai chuan ka ring.

ZIRTIRTU : Ka ngaih dân tlêm ka han sawi teh ang. Zu rehna ṭha ber chu 'Pian thar' a ni a. Mahse chu zawng sawi thu a chêng si lo va. Zu tih rêm chu thil huphurhawm tak niin ka hria a, tihtlêm deuh erawh chu a theih mai theih a. Tûna kan zu sahote hi ka hriat chuan chu an tam lo hle a. Chûng ka hriat chhunte chuan eng vânga sa nge an nih tih ka ngaihtuahin an retheih hrim hrim vânga sa an ang ber a. Hêngho hi chu tih dân kawng awm theih ka ring. Amaherawhchu retheih avâng pawh ni lêm lova sate erawh hi chu thuneihna hmanga tih chi an nih ka ring. Chutiang chu ni mah se thuneihna hman hmain ti hian kalpui phawt mai ila, ka han rawt teh ang :

(Chutih lai chuan khawlaiah tlangvâl zuruiho chu awmze nei lovin an lo ṭe chêl-chûl a, an khêk vak vak hlawm a.)

Zu saho zawng zawng hi kan V/C-ten sa tawh lo tûrin han ngen phawt mai sela. Vawi khat mai pawh ngên lovin vawi hnih vawi ṭhum pawh ngên sela. Tin, a rethei zualte chu ṭanpui dân pbwh ngaihtuah ni sela. Tin, Kohhran lam pawhin ṭawngṭaina nên theihtâwp chhuah bawk sela. Chutia theihtâwp kan chhuah hnuah pawh eng an an theih chuan loh chuan V/C-te pawh chuan an thuneihna hmang tawh mai sela a ṭhain ka ring.

V/C PRESIDENT : Aw le, chutiang chuan han ti rih phawt ila, kan zirtîrtu rawtna chu engnge kan ngaih dân ?

Y. M. A HOTU : Kawng a vâng si a, kei chu ka huphurh ang reng khawp mai, mahse bei nge sei rûn dung an ti a, kan hotuten ṭhaa an rin dân ang ang chu keini lam chuan ṭha kan ti mai a, a rehna hi kan duh ber a ni si a

V/C PRESIDENT : A nih chutiang chuan ṭen i han la phawt teh dâwn ang hmiang. Tûnah kan thu pathumnaah khân kan kal leh tawh ang a. Engnge ni kha ?

ZIRTIRTU :Kan thu kha a ni ang. Naupang thunun har ta êm êm mai hi engtinnge kan tih ang ? tih a nih kha. A chhan bul ber pakhat nia zirtîrtuhovin kan hriat chu kan naupangte an sual deuhva hremna kan neih hian an nu leh paten vuipui an chîng a, chuvâng chu ni pakhatin kan hria a. An vuipui khawp tûra kut thlâkna kan nei pawhin kan hre lo va. Chu an lo vuipuina chuan naupang rilruah min ngaihnêpna a hring a, an zirlaiah pawh an hnufûm phah ta êm êm thin a ni. Tin, a dawt lehah chuan skul kal rual si, kai duh lo an tam vâng a ni leh a. Chûngte chuan an hruai khawlo êm êm bawk. A pathumnaah chuan an ute ti ila, tlangvâl nungchhang tha lo lo tam ta lutuk hian a hruai sual zual êm êm bawk a ni.

Nichina kan sawi, tlangvâl zurui tam lutuk hian naupang nun thleng hian a hruai sual nasa êm êm mai a. Zu hi kan tihrêm theih chuan naupang siamthatna ropui tak a ni dawn a ni. Tin, ka sawi hmasak ber, naupang kan hremin an nu leh paten vuipui an chîng ka tih kha, a pawimawh ber chu a ni. Nu leh pate hian zirtîrtute dinhmun min hriatpui hauh lo tihna a ni a. Thu awi lo kan thunun teh dâwn si loh chuan skul hi kal lo law law sela a tha zâwkin ka ring a. Mahse kal suh han tih ngawt thu chu a awm bawk si lo va. Hei hi engtia tih tûr nge ni ang ? Rawtna min neih sak theih chuan a lawmawm ngawt ang.

V/C PRESIDENT : An nu leh pate hrênah thil awm dân sawiin a tha thei mai lo maw ?

ZIRTIRTU : Kan sawi tawh fo va, nu leh pate ni (Parents' Day) an tih ni te hian kan ko thin a, an lo kal tha duh mang si lo va A lo kal chhunte hnêna kan han sawi lahin kan thiam inchhantîrna ang lekah an ngai deuh tlat mai a, a khirh khawp mai.

Y. M. A HOTU : A, chuti a nih chuan heti hian ti ta ila : Naupang skul kai nu leh pa zawng awwng hi kan V/C te tihluihnain ko khâwm sela. V/C te chuan zirtîrtute leh nu leh pate

inkungkaih dân hrilh sela, dik takin zirtîrtute hian an nu leh pate ai mahin naupang hi an hrawn rei zâwk a. Chu bâkah zirtîr nei chunga hrawn an ni leanghâl a. Chuvângin hauh deuhte pawh a ţûl mai thei a. An fate an duat avânga an nunchang dik lo pui, lo vuipui leh ngawt mai ţhin chu skul tichak lotu bulpui a nih avângin ka sawi tawh ang khân kan V/C te chuan a rang lamin inkhâwm chu ko phawt mai sela a ţha ang.

ZIRTIRTU : An nu leh pate chuan V/C lakah vui thu thlenah min lo ngai leh si lo'ng maw ?

Y. M. A. HOTU : A pawi lo, duh leh ngai ang hmiang. V/C hnêna kan thlen lohvin tu hnênah nge kan thlen ang ? Anni pawh an vui a nih chuan an thlen ve leh anga a ni mai alâwm. Chuti pawhin an âwih duh loh chuan duh leh skul aţanga hnawt chhuak lawng lawng ula a ni mai. A, an âwih ang, khawtlâng hruaitu zawng zawng kan ţanrual phawt chuan a huaikawm bâwl zâwng chuan an khawsa lo tawp ang.

V/C PRESIDENT : A nih kawng dang han rawt âwm hria in la awm em ? (*tumah an ţawng lo va*) Aw le chuti a nih chuan kan thu chu kan zo thawkhat a ni a. Khâng kan thu rêl zawng zawng kha tihlawhtling tûr chuan khawtlâng kan ţanrual a ţûl êm êm tih kan hria. Tih tûr kan insem ţheuhte kha a rang thei ang berin kan bawhzui ang a. Tin, an ni tih tûr alâwm kan ti mai tûr a ni lo vang. Kan khawtlâng ţhatna tûr thil vek a nih avângin, hei chu Y. M. A. hna, hei chu, V/C tih tûr ti chuang lova a hun min den dân ang zêla kan inpuih tlân a ţha ang.

Entîr nân : Tuikhur chu V/C tih tûr angin kan han dah a. Mahse a tibawlhhlawh lai tuemaw hmu ila duh leh V/C-ten hau rawh se, ti mai lovin mahni tih tûr ang thlapa kan kalpui tûr a ni ang. Tin, zânina kan kal khâwm chu hei a nuam êm êm mai a, a tam thei ang berin inkawmhona neih leh ţhin pawh kan tum ang a, theihtâwp kan chhuah tlân chuan kan hlawhtling ang tih ka ring tlat a. Tin, zânina ka lâwmna êm êm mai pakhat

chu V/C kutah vek pe lova mahni ngeiin mawh lâk in hnial lo leh a pâwnga taka dân lek mai lova mi tlâwmngaihna ngen hmasak leh anmahni remtihna ngeia khawtlâng siam ṭhat in tum hi a ni. Dân avânga siam ṭhat ai hian siamṭhat ngaite remtihna leh duhna aṭanga sual siamṭhat hi a ngêt a nghetin a tlo va, a pawi bawk a, remna a thlen a, hmasâwnna thianghlim leh Pathian thu pawh a ni bawk a ni.

Aw le, tûnah ṭin zai kan rêl tawh ang a.

(*Puanzâr a inkhâr a.*)

LAN II

(*Y. M. A. nula leh tlangval ṭhahnem tawk tak chu an kal khawm a, hlim takin an zai a.*)

CHAIRMAN : Aw le, ṭhiante u, zânina kan kal khâw a cahan chu kan hriat ṭheuh angin hei kan khawtlâng hruaitute khaw vawn fai hna kan kova an nghah angin theihtawp kan chhuah a, an mahni in chhûng meuhva ṭawngkam ṭha taka kan ngen takah chuan tlâwm an lo ngai thei ôn êm ṭi euh ti kan hria a. Tin, in chuongchâng leh khawlai nun thuah pawa kan ziaawm ta hle a. Mahse duh thu a la sâm lo va. Mahse zawiia kan ṭi a chhawm zêl ang tih ka ring a.

Kan tih tûr pakhat la awm chu : Kan khawtlâng kan iawawn fai theih lohna chhan pakhat ber chu kan in bul huan awâng hi a ni. Huan thlai hnaththel fo to ... ... phiat fai teh theuh thîn mah ila a lo tla leh a. Chu ... ... a hrisêl lo êm êm mai a. mihring tân hmêlma ... ... uh va. Ui huan ṭha lai paih theihna kan nei si lo va, duh ... an lo talai chîn a ni ṭheuh si a. Engtinnge kan tih ang, chûng kan thlai chînte chu a zawng a zain a huatthlala e ka tih ... a ni lo va, a huatthlala leh ninawm zual a awm a Chûngte chu in bul hmai lutuka hêng balala leh raw (*rua*) chî ... hi an ni a. Chhenfakawm tham a ni chuang si lo va, lung ... khat lek mai a ni a. A bul vêla awmte tân pawh a nin wm rûng zêng mai a. Hêngte hi engtia tihrêm tûr nge ni ang ?

MEMBER I : Ka ngaih dân chuan han sawi tlang mai ila, hei keiniho (Y.M.A) zîngah pawh chutiang nei chu kan tam a. Keinihote hian han tirêm hmasa phawt mai ila. Keinin hma kan hruai chuan a dangte tân pawh tih harsa niin ka ring lo.

SECRETARY : A ni khawp mai. Hmâna V/C-te leh hotu dangte nêna kan kal khâwm ţum khân theih ang tawka ţanho kan tum kha a ni a. Hei a hlawhtling thawkhat hle pawhin a lang a. Chutia keinin hma kan hruai chu a dik a, mahse ka han chhûtin a thlai buatthlala zual deuh neitute chu kan V/C ţhenkhat leh kan Kohhran hruaitute hi an ni. Chuvângin an ni ta pawh chu tihrêm ve nghal ni se a ţha lawng maw ?

CHAIRMAN : A ţha ang. A nih, kan Secretary sawt ang chuan tûna kâr chhûng ngeia tihah i ti ang aw. Tuman an hnial bîk lo vang. Hei keini ber hi kan chak lo va, Zu lah chu a rem ta viau a. Ran khuahkhirh leh tuikhur lam pawh tûnah chuan kan vawng ţha ta hle a. Hei hi ngaiah kan neih tûr a ni a. Faina hi a mawi chauh ai lovin hrisêlna a ni tih kan hre tûr a ni.

Aw le, kan thu pahnihna tûr chu, in chhûng bungbêl vawn fai thu leh zun ram thiarna ti mai ila, êk in te pawh a ni ang chu. Engtinnge kan tih ang ? A hmun bîk kan siam loh chuan kan tân bawka pawi a ni a. Tûnah inthiarna lam chu sawi hmasa ila, chu mi hnuah in chhûng vawn dân tûr chu kan sawi dawn nia : Tûnah êk in chungchâng :

MEMBER II. Hei hi ka ngaihmawhna a rei tawh khawp mai a. Sikul lam chuan an nei ţha a. Bîk In hian zun in a la nei lo va. Kohhranin a siam nghâk lovin Y.M.A.-in siam mai ila. A dik takin nu chang zet mipui hmuha an han bungbu turh mai a, an pawnfên an han pawt âng ang hiau huau a, an zung sur sur mai te hi a zahthlâkin hmuh a hrehawm êm êm mai a. Pa chang pawh vântlâng kawng kama kan han zung teu teu mai chu ! Ţhenkhatte phei chuan beh chhan pawh an zawng mang lo leh ngbâl a. Chuvâng chuan ti hian ti ta ila :

Chhûng tinin êk in neih ṭeuh tûr ti ila, a ... pawh in-hrilhfiah ni sela. Tin, ka-vngpui k...h zun ... thiam ... a khat tâwkin siam ila. Kha vântlâng zun in kha a enkawl tu bîk insiam thliah ila. Entîr nân : Pôm vénga mi ... mi vênga mi ngei leh kan hotu remchâng aw...in enkawl sela, chutiang zêlin zun in tam pawh a ngai lo va. Tin, chhûng tin hian zun in kan neih a ṭhain ka ring a. Pâwn bang kan ... zun khum dir tur tur mai hi zawng a zia lo ... deuh ... ka hria. Chu-vângin chhûng tinten zunin mâwi takin an siam thei a. In aṭanga rimchhe lo tûrah sia n ni se a ṭhain ka hria.

MEMBER III : Ka hmaa mi rawtna kha ṭha ka ti a. Mahse chhûng tinin êk in neih kha a har deuh an ... em aw ? Ek in neih tak vek tlêma hnaih deuh che ka ... duh d... si ... a sakna tûr hmun kan har sa deuh ... c, ka t... deuh ka ti

MEMBR II : Ka hmaa mi s... kha ... djk... ... a. Mahse chu harsatna chea ... min la d... th...h ... chuan ... kan la hman chhûng chuan êk in hlutna kan la hri ... loh vângah ka ngai a. Neih kan d... tak meuh ... a then a ni. Êk in kan neih loh hian kan ... a ... chuang lo va, tin, kan daikalna hmun pawh kha hmun âwl lai a ni ... bawk ... . K... kan va êkna hmunah pawh kh... ...an sa ... . êmah chuan êk in kan neih lohva kan daikalna ... chuan kan sa hnai thei ṭheuhvin ka ring a ni. Hetia kan ... dâwna kan kal hlatna chhan hi thianghlimna kan ... vâng a ni lo va, mi hmuh leh phâwk kan hlauh vang chauh a ni a. Ek in ... chuan tumah min hmu tawh lo va, tin ... io hlat ve deuh ... whin tâm-laka êk ni chuan a nuam zâwk tho tho. ... tûr hmun nei lo leh a nei ṭha deuhte pawh a ins... tâwm ... , t... chhûng hnihte pawh chu lo intâwm ta sela. Amaher ... va... fîmkhur a ngai deuh a. Khur thûk taka la ... pawh rinawm taka siam, phui taka ch...in leh z... ni se, ... rim a chhuah loh theihna ber tûra siam ni sela. A sak din pawh kan ... kawh-hmuh ang a. Tichuan kei... bawk ... mi h... leh phawt mai ila.

CHAIRMAN : Aw le, chu aia kawng ṭha chu kan la hmu kher lo vang a. Thil ṭha rêng rêng kan tih dâwn hian a rêltu leh a rawttu hian hma kan hruai tûr a ni fo va. Mi entawn kan ni tûr a ni. A rêl chauh tum, zawm tum si lo kan nih chuan tu-mah kan hruai thei lo vang. Chuvângin tûn kan thil rêl zawng zawngte pawh chu keinin kan ṭan tûr a ni.

Aw le, êk in neih leh zun in neih chu vawiin ni nga emaw a ni a. Tûn thla chhûng hian keiniho chuan neih kim i ban tum phawt mai teh ang aw. A hma deuh ang em ? (*Member-ho an ngawi a, hnial an awm loh avângin*) Tûn thla chhûng ngeia neih kim chu i han tum teh ang. Aw le, kan thu hnuhnûng ber atân chuan bungbêl tihfai leh in chhûng rem fel ṭhat thu a ni a. Hei hi a tlângpui thuin hmachhe hna a ni ber a, engtinnge ti ila ṭha ang ? Han sawi teh u

SECRETARY : Hei hi chu thil harsa lo berte zînga mi niin ka ngai a. Tum a thu a ni ṭheuh na chungin a ni lehzual a. Tihfai dân pawh inhrilh a ngai lo va. Amaherawhchu tifai tûra inhrilh ngun erawh chu a ṭûl a ni. Heti hian rawt ta ila. A entu insiám ila; duh thusâm lo deuh chu inhriat nghâl bawk ila. Tichuan kâr tin chawlhni apiangin emaw kan nulaten kan kual sela, a tifai ṭhate chu chhinchhiah sela, a tifai ṭhate hming chu Social-naah emaw puan ni sela. Nula awmna phei chu puan an nih loh fo phei chuan a zahthlâk dâwn êm a. A lehpekah chuan puan chhuah zînga te'a ngei tumin an ṭang hlein ka ring a. Chutiang chuan vêngtu hi bial zîm tê têin ṭhen ila, nula pakhat leh tlangvâl pakhat emaw nên, kâr tin kan kual ta ziah sela, a fel lo deuhte chu ṭawngkaa zawm nahawm taka hrilh nghâl zêl ni se a ṭhain ka ring.

CHAIRMAN : Chu chu ka ngaih dân tak a ni. Kan inte leh kan bungbêlte chu a chhia pawh a ni ang. Mahse a chhia a chhiain a vawn fai theih tho va Kan in chhûng ze lanna ber chu kan silhfên dah dân leh kan bungbêl enkawl dânte hi a ni thîn a. A bîkin hmeichhe hmêlhmang lanna pakhat a ni. Kan nulate

pawhin ṭan a ngai deuh dâwn a ni. Nula awmna ṭhiau ṭhiau ai, an bungbêl a bâl êm êm maite hi thil zahthlâk a ni a. Mahni kan inchei zuar a, in luhna tlâk pawh kan nei si lote hi thil zahthlâk tak a ni. Kan in sak dân (*hmanruate*) te chu a ṭha awk lo pawh a ni ang, mahse kan in chhiat ang ang chuan a vêl leh a chhûng chu kan vawng thianghlim tûr a ni.

Aw le, zânina kan thu chu kan zo ta a. Amaherawhchu kan hna ṭheuh tûr chu kan Secretary-in la rawn siam chhuak sela, kan bial tûr ṭheuh a rawn siam ang a. Chutiang taka lo enkawl ṭheuh chu kan tum dâwn nia. Tin, bungbêl tihfai erawh chu zânina heta awmte erawh hi chuan theih tâwkin ṭan nghâl mai ila.

Aw le, tûnah chuan ṭîn zai kan rôl dâwn tawh ang a. Ṭîn nan 'Aw nang kan Lal kan Pathian ..' tih kha sai ila. (*An ding a, châng khat an sak tawp chiahah puanzâr zâr sela.*)

LAN III

(*V/C President-in lehkha a hmu a. Y.M.A. President khawi-lo kal hawng a ko lawk a, an ding dûn a.*)

V/C PRESIDENT : Ka han ko nâ che a, thil dang tak pawh a ni law. Hmân nia kan damdawi lam hotu lo'al khân lehkha min kan thawn a. Kan bial chhûnga khaw vawng thianghlim ber nan nih avânga a lâwmthu leh chêng za lâwmman ang—renga a rawn thawnna ka hmu a. ka han hrilh duh mai che a nia. Theihfâwp chhuah chu a sâwt hle mai. Ka lehkhathawn hmuh khriat ve ka duh a. Tin, kan lâwmman hmuh pawh chu a hman tûn kan la ngaiṭtuah tlâng ang chu. (*Chutia an din dun lai chuan naupang pakhat hian V/C President chu lehkha dang a rawn leh a. V/C President chuan a han hawng a, a han chhiar leh a.*)

To,

The President,
Village Council.

Pu duh tak,

Hmân nia in khuaa Doctor lo kalin in khaw invawn dân ṭhat thu a rawn sawi a, ka lâwm êm êm a. Chuvângin in la mamawha ka hriat, nula leh tlangvâl tâna ṭûl tûr nia ka ngaih Hall sakna tûr leh inkhelhna hmahruai ka dîlsak che u a. Tûnah lâk mai theih a ni a, a rang lama rawn la tûrin lo kal ang che.

E, kan M.L.A.-in min lo dîlsak a ni maw? A lâwmawm êm êm mang e. Kan pahnihin kan kal dûn ang chu tirawh.

Y.M.A. PRESIDENT : Kal dûn tuk e! Aizawl kal ka lo tum rilrûk lai tak pawh a ni asin. A va han lâwmawm tehlul êm! Tûnah zawng mi khua pawh kan ang ve dâwn ta e Ṭan lâk sauh sauh tûr a nih chu. Kan hotu dangte chuan an hriat ve hun chuan an va lâwm rua êm? A nih engtikah nge kan kal ang?

V/C PRESIDENT : Chutia i lo remchâng lai a nih bawk chuan naktûkah khian kal mai ila.

Y.M.A. PRESIDENT : Lâwm tum chuan i tum phawt ang hmiang. Ngawi teh Hall sakna tûrte chu ka lo bâisei phâk lo va. Keimahin kan dîl pawh a ni lo va. Tin, hetah sak kan la tum mêk pawh a ni si lo va. Sak tum mêkin tha lo sêng tawh hle chu ni ila, a lâwm pawh ka ti a, eng tizia nge maw min rawn pêk ngawt chu le?

V/C PRESIDENT : A, kan khawtlâng an han enin, kan invawn dânah an lungawi tâwk a ni mai a. Hei lo aliama han invawn leh ngaihna chusang pawh a awm tawh lo rêng a. An han enin nei tlâkah min ngai a ni ang chu maw. Tin, heti hi a ni rêng a, kawng khata thil han tih ṭhat hi chuan mi an ring mai zêl a ni. Tin, khawtlâng enna ṭha bêr chu khaw neitute infakna ai hian an khawlai leh chhûng tin chêt dân hi a pawimawh fo rêng a ni. Tûnah zawng kan tumna chu a hlawhtling ta e.

(Puanzâr an khâr a. 'Mizo kan ni, lâwm ilangin, Kan hnam ṭhatna thu zawng zêlin, tih kha chhûng lam aṭangin zaipâwlin puanzâr an khâr dâwn chiah khân an lo sa a.)

ȚHEN V

LAN I

(*Ralkhuma chu lehkha zir sâng tak a ni a, mahse lo neih leh huan thlâi lamah a tui êm avângin sorkâr hnathawh lam chu a tum hauh lo va. Sorkâr hian lo neih leh hnathawktu mipui nei ta lo se sorkâr chu țangkaina a awm lo tih a hre chiang hle a. Ei leh bâr zawngtu an awm avânga sorkâr hi ding thei chauh a nih a hriat chian êm avâng chuan lo neih lamah chauh inhman a tum ta a. Hei a a thawh lai chuan kawr chhe ber hâk pawh pawiti hauh lovin țawp takte hian a inchei a, bawlhhlawh tinrêngte pawh a khawih bawrh bawrh thîn a. Tûk khat chu huan thlâm tûr di a phur a, a kal luai luai a, chutih lai chuan mikhual pathum, tlangvâl pakhat leh nula pahnih hian an tâwk a, an inchei ang reng hle a.*)

SAWMA : (*Mikhual tlangvâl*) Ka pu, in vêngah Ralkhûma lehkha thiam tak a awm em ?

RALA : Awm e, eng atân nge in tih ?

SAWMA : Eng atân ti lo ve, zâninah in vêngah kan riak dâwn a, kawm kan duh deuh mai atin a nia.

RALA : Chutia kawm in duhna chhan chu engnge ni ?

SAWMA : Nanga hriat phâk a awm lo, anni lehkha thiam kawm kan duhna chhante chu sawi mah ila in hre phâk tak tak chuang lo vang. (*Chutih lai chuan a nula kalpuite chu intivei takin an lo nui vêl a, hmusit takin Râla chu an lo en a*)

RALA : (*Chutia chungtlâk taka a țawng tâk avâng chuan a ngaithiam chiah lo va, a di phurh chu a nghat a*) Ka hre ve phâk lo a ni mai thei a, mahse Ralkhûma chu lehkha thiam mah ni se, lo neih lama tui mi tak mai a nih avângin kei pawh ka tuina lam a ni a, ka kâwm ve fo thîn asin. (*Zaidam takin a han ti a.*)

SAWMA : Chu chu alâwm kan sawi duh chu. Tangka tam tak sêngin a nu leh a pain lehkha an zirtîr a, zir zo ta chênga hetia hahdamna rêng ngaihtuah lova hna a thawk tlut tlut mai hi a âtthlâk êm a kan vêi gah zirtîrtua sâwm ka duh pah fâwm a ni.

RALA : E, hnathawhte chu âtthlâk a ni dâwn em ni ? Hnathawh loh nân lehkha a zir ve lo a ni mai lo'ng maw ?

SAWMA : Lehkha kan zirna chhan chu hna hahthlâk thawk lova awm âwl kan duh vânga zir kan ni a. Ani a lova M. A. lai han pass ta chênga hetia huan siama lo neih tlut tlut mai zawng a lehkha thiam hna lo êm mai. A lehkha zir chhan a hre lo chhiava tihna a ni mai asin. Mi mâwl in ni a, lehkha zir chhan in la hre lo a nih chu. *(a ti a, an kal ta a. Râla pawh chuan, a di chu a phur a, a kal ve ta a.)*

LAN II

(Râlkhûma chu a hnathawk zo a inchei sawk sawk a, suit-a nalh taka a inchei hnu lawk chuan mikhual inti vei âwm tak pakhat tlangvâl hi an inah chuan a lo lêng a. Ralkhûma chuan a incheina a lo thlâk danglam tawh avâng khân kawng laka di phur a tawh kha a ni tih rêng a hre lo va)

RALA : E, lo lêng teh, enge i duh a ? Khawi atanga lo kal nge i nih ?

SAWMA : *(Ṭhùt pahin)* Hei, biak duhna pawimawh tak che ka nei a. Ka hmanhmawh deuh avângin ka han sawi nghâl mai ang a. Kan vêngah High School kan din a, chuta thawh tûr chuan ka rawn sâwm dâwn che a Engnge rilru i neih dân hriat ka chhâk khawp mai.

RALA : A ni maw ! A va han lâwmawm ve ! Mahse zirtîrtua ka tan chuan le ka huan t'ulai enkawl lai chu ka enkawl thei dâwn ta lo tihna a ni ang a le.

SAWMA : Chutiang mai maite chu kâmdinna hmuh zawh loh thawh âwm lek alâwm. In lehkha thiamna kan chhawr zau theihna tûr chuan zirtîrtuahte in ṭan a, vântlâng rawng in bâwl hi a ni zâwk lo vang maw ? Hetia mahni hna chauh thawh hi chu ka ngaih dân chuan mahni hmasialna chauh ni zâwkin ka hria. Tin, a tute pawh hian kan lehkha zir chhan pawh a ni lo va, hahdam zâwka awm kan duh avânga lehkha zir kan ni a, nang pawhin chu chu i zir chhan a nih ka ring a, tlâwm rawn ngai ve hrâm la a nia chu.

RALA : I ngaih dân chu kei pawh tûn hma chuan ka ngaih dân a ni ṭhîn a. A dik takin tûn lai hian lehkha zir kan uar ta hle a. Mahse tam takin kan zir chhan hi awm âwlna duh vânga zir niin ka inhria a. Nawmsakte phei chu ka duh lo tih rual a ni lo va. Mahse chu nawmsakna chu awm âwlna aṭanga chhuak a ni lo va, thawhrimna aṭanga hlawhtling a ni zâwk dâwn lo'm ni ?

SAWMA : Ni teh lul e, mahse kut hnathawh chauh hi nawmsakna hringtu a ni dâwn em ni ? Kâmding te, sumdâwng te, Politics hruaitute pawh hi an awm âwl zâwk a, mahse rim taka an thawh ve tho chuan nawmsakna chu an chang ve tho alâwm.

RALA : Chu chu a dik teuh kh wp mai, mahse chûng te pawh chuan an sum hnâr leh an hlawhtlinna zawng zawng chu kuta thawh chhuah chungah chauh a ni an hmuh theih ṭhin ni. Kâmdingte chuan hnathawktu avângin kâm an ding a, sumdâwng pawhin mi thawh chhuah saah sum an dâwng a, Politics beitute pahin hnathawktu avângin an hlawhtling thei chauh a ni si a.

SAWMA : Chuti chu a nih si chuan nang lehkha thiam chuan kut hnathawkte thawh chhuah sa chungah thu chu nei la a nuam zâwk mai lo vang maw ?

RALA : E, nuam zâwk mai lo ve ! Hei hi kan ram kal sualna ber a ni ! Chuvâng chuan a ni kei pawhin hetia rim taka hna ka thawhna chhan tak pakhat chu ni. Lehkha kan zir hian kan tum a dik ṭhin lo va. Intihvei nân kan hmang a, kan thiamna chu mi dangte hmuhsit nân kan hman phah a. Kut hnathawktute kan hmusit a, awm âwl kan tum a, kan zirna chu ṭhangthar ntawn tlâk lohvin kan chhuah ta a nih hi. Kan ram tihmelhemtu pakhat chu lehkha thiam inti, kut hna thawh hmusit a, ṭhenawmte ngaihhnêp nâna hmangtu, thatchhiat nâna hmang a, awm âwl leh ei tui chauh thlahlela ram dinchhuahna ngaihtuah lo lehkhathiai kan tam tâk vâng hi a ni khat asin. Chûngte chuan Mizo tlâwmngaihna an ûm bo va, an zir sânna chu ṭhenawmte chh atni ṭhatnia âwlna permit ang hrima ngaiin, thlânlaih leh

'mi zâwn, khawhar lênpui leh chhiat niţhat nia inthiar fihlîm nâna kan hman avângin kan hnam hian a hmêlhem phah zo ta a nih hi! (*Sâwma chuan ngun takin a ngaithla a, a kun reng a.*) Chu chu kan lehkha zir chhan a ni hlei nêm, khawtlângah entawn tûr ni a. Kan tih apiang hi mi mâwl zâwkte chuan rang takin an la ve thuai thuai a, chu chu hriain kei pawhin theihtâwp chhuahin leh ram hmasâwnna a nih hriain mahni kut ngeia thawh chhuah chu ei tumin mi dang tinhmuhtu nih hi ka tum ta a ni

Kâmdin hi ka hmusit a ni lo va, sumdâwn hi ka haw hek lo. Mahse kan zavaia kâmdinna leh sumdâwnna awm hek lo. Kuta hnathawh kan uar hna loh chuan kan ram hi a ding chhuak ngai lo vang. Kan ram sum hnâr chu lei nêna inzawm a nih loh chuan a ngial a nghet ngai lo. Lo neih te, huan siam te, ran vulhte leh thiamhnâng leh lung leh thing hnâte leh hna chi hrang hrangte hi hreh hauh lo va taima taka kan thawh loh chuan kâmdinna a awm lo vang a, sumdâwng leh Politics hruaitu pawh an hlawhchham ang. Kuta hnathawktute hi tûnah pawh mi mâwl vek an nih avângin kan hmusit a nih hi. Hêng hna hi ram hausakna bul a nih hre lovin kan mi thiam tam zâwkte hian an hlamchhiah a, hna hmusitawmah kan ruat phah a, mi mâwlte tih tûrah kan ruat phah ţheuh ta mai a nih hi. Hei hi siam ţha leh tûrin kei chuan ka M.A-na hi ka hmang dâwn a ni. Kei chuan ka thawhchhuah rah chu seng lo mah ila, mite tihhmuhtu ka nih phawt chuan ka hlawhtlingah ka inngai tho tho vang.

SAWMA : (*A hrilhhai hle a, a hawi ha ha a*) Chu ka rawn belseina che chu engnge i an ang?

RALA : Ka lâwm khawp mai. Mahse tûnah chuan ka aw mai thei lo deuh a ni. Ka duh ang deuha kan khawtlâng ka siam ţhat hunah kan la ngaihtuah dâwn nia.

SAWMA : Thu dang alai chuan vawiina kawng laka di phur kan hmuh kha tunge maw ni dâwn chu, 'kan inkawm fo ţhin, 'kha a ti a.

RALA : (*A nui rah rah a, a insawi duh chiah lo va*) Kha pawh kha lehkha thiam tak asin. Kan vêng chuan zir sân avânga mi dang hmusit mai loh te, hna chhe lua pawh nei lova a tul apiang thawh theih zâl te, hnathawh nân chuan thawmhnaw mawi hnai kher zawn lohte hi kan inzirtîr ngun hle asin. Chutiang rilru chu kan neih phawt chuan hma kan sâwn ang tih kan ring tlat a ni.

SAWMA : A nih tûnah hian hmasâwn hlein in inbria em ?

RALA : Sawi thu a chêng lo. Kei ng-wt pawn hian hei ku n them chhûngin vawk ka vulh a, hun ka siam bawk a. Vawk chu chêng zasarih man sia tlêm lo hlîr paruk ka hralh tawh a. Sêrthlum kûng singkhat ka phun tawh bawk a Tin, tûna huan dang ka siamah chuan balhla hung sângkhat vêl tûr ka buatsaih leh a. Keima mi mal ngawt pawhin chutiang chu ka tlin tawh a. Mi dang pawhin ti nasa tak an ni. Chutiang rilru pu chu ka nih avângin kamdin lam chu ka ngaihtuah lo. Tin, ka rilru tak phei chu mahni hamthatna ngaihtuah mai pawh ka ni lo, kan hnam chhuan lo kal zel tûr atâna ngaihtuah chu ka ni zâwk.

Lehkha thiamte rilru piangsual tawh, mi mâwlte min en dân leh mi mâwlten kan en dân dik tawh lo hi siam that ka tum tlat a ni. Chu chu ka tum a nih si chuan kâm ka din chuan ka tihlawhtling thei dâwn lo va, sum ka dâwnin ka ti hlawhtling hei bawk lo vang a. Chuvâng chuan kei zawngin kan ram ropuina hi a chhûnga chêngte thatchhiat leh taimâkah innghat tlata ka hriat avângin kan leilung hi chhawr ka tum tlat a, kan hnam hmasâwn nân mahni kut ngeia thawk chhuaktu nih hi ka tum tlat a ni.

(*Puanzar an khar a*)

ṬHEN VI

LAN I

Chawnga hian an in chȃr thlang lam namthlȃk pindanah lehkha a lo ziak mawlh mawlh a. Zȃma a va lût a.

ZAMA : Chawnga i dam maw ? I va han ṭûl ȃwm ve ?
(*A lût thla ve nghȃl a,*)

CHAWNGA : Dam e, nang i dam maw ? I lo thlen chu ka hre thawi tawh a, kawm che pawh ka duh khawp mai a. Chu-vȃngin lo lên pawh ka tum rilru deuh reng a, mahse ka ṭûl thei êm a, nangmah i lo lêng ta hlauh a, a tihzia khawp mai. Ṭhu teh, zȃnin lam lên chhuah i tum ang em ?

ZAMA : Tum dang lo ve. Ka zin hlȃna i lo thlen thu ka chhûngte'n min hrilh a ; nangmah hmuh duh vȃng chauhvin ka lo vȃk chhuak hrȃm a. I awmna lam chanchin pawh hriat ka chȃk viau asin Zȃnin chu keia zin haw zȃn lo ni nên, nang kan vêng i chhuahsanna a rei tawh nên, sawi tûr a tam tawh êm a, lên ṭûlna riaute i reih loh chuan kan inkȃwm ang chu ka ti mai.

CHAWNGA : Kȃwm tuk e a. I va zinna chanchin hlei hlei asin hriat ka chȃk chu. In thang rei fu mai a, in va lênna (*palqina*) te pawh chu engemaw in va an le ?

ZAMA : Kan nula va rîm chu a hmêl ṭha fu mai a, rem lohna dang a awm lêm lo bawk a kan rawn inrem tȃk kha maw.

CHAWNGA : Nang meuh i han thawh chuan a rem mai alȃwm. Nula dangte pawh an la awm lȃwm ni ? Kan tȃn pawh i han hawi zau deuh lo maw ?

ZAMA : Nula chu an ziaawm ȃwm khawp mai. Chawlhni chȃm kan ni bawk a, ka theih tȃwkin ka mit ka lên zau lui bawk a, an hmêl na nȃ nȃ chu a êng hlawm khawp mai a ; bêl chiang ila engnge an an hlawm ang ni.

Tih tak takah chuan ka hmuh dȃnin eng ual chu an ni bik lo vang. Hmêl hriat loh nula hi zawng hmuh ṭhat an awi bawk a,

ṭha fua kan hmuh hi han belh chian meuh hi zawngin kan khaw nulate ang lek bawk hi an lo ni ve leh mai ṭhîn a. Han ti mai mai zêl ila ka hmuh dân tak chuan, a tu kan ti chuang ni hauh lovin an khawtlâng nun a la hniam ve êm mai a. Fel tak takte chu awm bawk mah sela, nula kan rîm tam ve fe a, an khawtlâng nun a la hniam ve hle tih chu a hriat theih main ka hria. Han sawi ta zêl ila, a lan dân ringawt aṭanga tehah chuan an 'Biak in hman dân aṭangin a lang thei thawkhat hle a. Chawlhni vawi khat chauh kan hmang nachungin, chu chu a chiang thovin ka hria. Biak in chhunga nuih huk huk te, vawih kûrh kûrhte an la insûm lo hle a. Zai hunah lah chuan an ding ṭha duh mang lo leh nghâl a. Tlangvâl-ho phei chu bân hun nghâk zo rêng rêng an awm ngai lo zu nia. In-khâwm laklawh lai hian lût leh chhuak hi an indawt zut mai a. Ṭawngṭai leh thusawi laia lo phun ru sur sur tâwk lah bo lo. Nula ni se an hawi vulh vulh mai a ; lût leh chhuak apiang an inenzui hû hû mai bawk a, inkhâwm hahthlâk ka ti ang reng khawp mai.

Kan han bâng a, nula-ho lah chu an tlân ang khut khut a, tlangvâl lah Biak in hung chhûng chu sawi loh, Biak in kawngka aṭangin mei an pet fur tawh mai a, chu mai pawh ni lovin ring tak takin an ṭe nghâl uar uar mai leh nghal a. A zia lo ang reng teh asin.

CHAWNGA : Chu, i va zin chu i lo lunghnûr haw hle mai elo ?

ZAMA : Han lunghnûr ngawt thu chu awm hek lo leh, mahse ṭha ka tihzâwng chu a ni lo alâwm. E ! chu chauh pawh a ni hlei nêm ; ka rilrem lo zâwng tak taka an chêtna a tam asin ! Sawi tlâk loh han sawi ta mai mai zêl ila, nêl ṭhan leh ngam tlâk pawh ni hlei lo, mi eng ang nge an nih pawh hre hlei lova mi tîti ṭha lai leh thutak sawi lai lo pawh chah leh lo lâk hoh sakte hi an chîng viau mai a. A hmei a pain zahmawh ngial ngan tak taka fiamthu thawh lah chu an lâw êm êm mai a, a zia lo teh asin.

An khawlai leh inchhûng vawn thianghlim nachâng an hre lote chu an nungchang ka enin ka la ngai thiam thei mai a. An lei tâl dân mawlh mai a ni hahthlâk ka tih chu. Eng anga hmêl tha pawh ni se ka ngaizâwng lovang tih mai awl tak a ni. A, ngawi teh, ka sawi peih lo, an la changkâng lo ve bawk êm mai.

I awmna lam chanchin a ni hriat ka châk ni.

CHAWNGA : Keini pawh ka han awm tirh chuan chuti chiah bawk chu maw le, mahse ka han awm chinah chuan a hminga zirtîrtu lo ni tâ chu theihtâwp ka chhuah a, tlêm chuan a zia awm ta deuh a. Chuti chu ni lo phei se chu awmna tlâk loh tawp mai maw le.

ZAMA : Khaw changkâng fû tûrah ka lo ruat asin. Lehkha thiam deuh leh nikhua deuh te an awm lo nge ni, engti dân nge maw ni le?

CHAWNGA : Awm e, B. A.-te pawh an awm. Chutih kawngah chuan changkâng an ni ang lawi si. A chhan pakhat nia ka hriat chu chutiang nungchang chuan a lo chiah hnehin thil mawi lo a ni tih nachâng hre lo khawpin an lo than hnan tawh a. An lehkha thiamhote ngei pawh chuan an lo seilen pui tawh a, intihmin tha tûr chuang an awm lo ni pakhatin a lang. Tin, a dawt lehah chuan mahni khua chauh ngaihsânna nei lian chi an ni a. Khawi dang mi an nih phawt chuan a pâwng a taka han ngeih loh nghâl zêl mai hi an tum a. An khaw tih dân chauh thaah an ngai a, mi dangte tih dân leh khawsak dân chu a chhiat a that ngaihtuah miah lovin an pâwng hnâwl sa ngawt mai a ni. Chu chu an mâwlna lai tak niin ka hria. Chuti taka an hnu fualna chhan pawh chu ka sawi tâk ho vâng chu ni berin ka hria.

ZAMA : An lehkha thiamte pawh chuan zirtîr teh meuh âwm maw le aw!

CHAWNGA : Âwm e, mahse lehkha thiam kan tih te pawh hi zir sâng an ni ve satliah mai a. Khawtlâng leh ram hmangaihna an nei chuang lo va, thenkhatte phei chuan sual dân an thiam ting a ni lek duh khawp asin. Khawtlâng tichangkâng tûr chuan tai-

nâk a ngai a. Mi rêl leh sawi chhiat nih pawh huam a ngai bawk a. Chûng zawng zawng chu cheng khat pawh hlawh lova han khum chu rit tak a ni rông a ni. Chutiang khum huam tûr chuan lehkha thiamna aiin hmangaihna a ţûl zâwk si a. Lehkha thiamte chuan khawtlâng hmangaihna an nei chuang bawk si lo. Tin, a kawi zâwnga nung mi an nih lek phei chuan mi tikhaw lotu tha ber an ni zâwk mah mah lehnghâl a; an harsa duh ţing khawp asin.

ZAMA : A ni ngawt mai, keini khawtlângte pawh hi kan ziaawm ve tawh viau ve kan ti nâa tih tûr la tam hlein ka hria. Hei vawiin ni thlenga kan thil la chîn, mi hruattîrna târa thu ni lo pui pui lo ziak belh te, a târtute duh hun hmaa lo pawh thlâkte pawh hi kan la sim thei lo chu a nih hi. Tin, ka ngaimawh êm êm mai pakhat chu kan inkoh dân mawi lo tak mai hi a ni. Naurang tô tê pawh tiun putar pui pui tawhte hi "Ka pu" ti tha reng reng lo hian "Pu chu mi" tiin an hming an telh kher a, inrual tlâng deuhte chu ni se thu dang. Hmân lawk pawh khân n upang kum 10 emaw lek tûr hian kan khawchhiar putar khu " Pu Hrangbuang" a lo ti leu leu mai a, mawi lo ka ti khawp a, ka hau hrep asin.

(Chutih lai chuan Chawngan a lehkhabu ken a zuk bih zawk chuan a nuih a tiza ngang a ni ang chu a nui ta hawk a.)

CHAWNGA : Zâma, lo ngaithla teh heti lai hi ka han chhiar hial teh ang. Tlangvâl pakhat hian nula pakhat hi a vawi khat hmuhnaah a hmangaih ta thut mai a. Nula pawh chuan a lo iai bik lêm lo va. Mahse tlangvâl chuan nula chu a han beih chian meuh chuan a iai leh ta si a. Mahse nula nên chuan an lo kal thui hman deuh tawh bawk si a. Tichuan neih tak takah a duh si loh avâng chuan a duh loh tûr thu chu hrilh a tum ta a. Hmai chhana han hrilh dawt chu a hreh bawk si ; tichuan a duh lohna chhan chu lehkhain a hrilh ta ka ,a han chhiar mah ang a, lo ngaithla teh mah.

(A han chhiar a.)

Duh tak,

Kan inhmangaihna hlu tak ni a ka lo hriat ṭhin kha ka thlîrna hmun ka han danglam a, nang chu i hlutna ngaia hlu tho siin tuifinriat mawnga lunghlu, chei mawitu awm lo ang hi niin ka hre ta a. Nang chu ka tân hlu êm êm tho mah la, kan inhmangaihna chu timawitu nei lo hmangaihna ni dâwnin ka hmu ta a. Chu kan inhmangaihna chuan a tlâkchham ni dâwna ka hriatte chu— pakhatnaah chuan, inchhûng khur enkawlna ṭha, pahnihnaah chuan khawlaia thurûk vawn theihna rilru ; pathumnaah chuan ṭhenawm khawvêng leh laina huikhâwmna hmui. Hêngte hi kan tlâkchham dûn êm êm niin ka hria a. Amaherawhchu hêngte hi kan inneih hma pawha duh aia tam kan neih nia ka inhriat leh site chu– a hun lova ânhla chhamna lei : dinhmun phâk tâwk aia sânga ei tih tui leh silhfen ṭha ; hun âwl lo aia hun âwl lama hausak ; thlawhhma kawng leh mahni intodelhna kawng zawh aia mi thingpui in tam.

Duh ber, hêngte hi ka thil hriat chhuahte an nih hlawm tâk avângin inneih hnua inṭhen ai chuan inneih hmaa inṭhen law law mai hi nang leh keia tân a sênso thlâk loh bera ka rin avângin kan inhmangaihna chu inneihna chên chul atân chuan ka ui êm si a. Heti khawpa kan inhmangaihna hi mahni inchhûng lum aṭang ve ve hian chelh dûn tlat ila, a tlo berin ka ring a ni.

Dam takin,
Mangṭha le.

A thawntu hian a thiam ang reng mang e ; a tak tak phei chu a ni hauh lo vang a ; mahse mi zirtîr a nei ṭha khawp alâwm ti raw.

(An nui dûn ta hawk hawk a.)

PRINTED AT THE SYNOD PRINTING PRESS, AIZAWL MIZORAM. C. 2000.